ఉపాధ్యాయుఁడు

శ్రీ మునిమాణిక్యం నరసింహారావు
బి. ఏ., యల్. టి.

పబ్లిషర్సు : అద్దేపల్లి అండ్ కో
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్
రాజమహేంద్రవరము

ప్రకాశకుల కృతజ్ఞత

విఖ్యాతకథానికారచయిత శ్రీ, మునిమాణిక్యం నరసింహారావుగారు, తాము రచించియున్న 1. నేనూ మా కాంతం, 2. కాంతంకైఫీయతు. 3. మునిమాణిక్యం కథలు, 4. మునిమాణిక్యం నాటికలు, 5. కాంతం కాపరం, 6. ఉపాధ్యాయుడు, 7. మేరీ కహానీ, 8. తిరుమాళిగ అనే గ్రంథము లెనిమిదిన్నీ, మా ప్రకటనశాఖ యెడల తమకు గల అపరాభిమానములతో, అయిదు సంవత్సరములవరకును మేము మాత్రమే ప్రకటించుకొనే హక్కు మాకు దయచేసియున్నారు. ఇందుకు, వారికి మే మెంతయు కృతజ్ఞులము. అవన్నియు వెన్వెంటనే మేము ప్రకటింపబూనుకొన్నాము.

దొరబాబు అనే పుస్తకములో ఉన్న మూడుకథలు యీపై 1, 5 పుస్తకాలలో చేరిపోయినవి.

మరిన్నీ, ఇదివరకే వారు సర్వాధికారములతోడను మాకు దయచేసియుండిన "కాంతం కథలు" అనే గ్రంథమును, ఇప్పుడిప్పుడే మేము రెండవ కూర్పు ప్రకటించి ఆంధ్రమహాజనులకు నివాళించుకొనియున్నాము.

రాజమండ్రి
1 జనవరి 1944

ప్రొప్రయిటరు
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్

Saraswathi Power Press, Rajahmundry
Printed and Published by
A. Lakshmanaswamy Naidu
For Addepally & Co., Educational Publisher
1st Edition 1946 No. 4191/1946

విషయసూచిక

కృతజ్ఞత

ఈకథలు చిన్నప్పుడు మా శివశంకరశాస్త్రిగారు నాలో పెంపొందించిన ఉపజ్ఞకు ఫలితాలు. వారు చూపిన దారిలోనే ఇవి ఇంతవరకూ రాణించి ఆంధ్రుల అభిమానాన్ని పొందినవి.

నాకు దేశంలో కొద్దో గొప్పో పేరుప్రతిష్ఠలు తీసుకొచ్చిందీ, నన్ను కథకుని గా తయారుచేసిందీ, మా శివశంకరశాస్త్రిగారే.

అందుకని నిజంగా నేను పుస్తకం వ్రాసి కృతజ్ఞత చూపాలిసింది మా సాహితీసమితి సభాపతులకే. అప్పుడప్పుడు మిత్రులు బాగున్న విషయాలను మెచ్చుకుంటూ నాలో ఉత్సాహం పురికొల్పినా అవి క్షణికాలు.

నిజంగా చేయూతా, స్థానం, యిచ్చింది మా శాస్త్రిగారే.

మా సాహితీసమితి సభాపతులూ, పండితులూ, దేశభక్తులూ, ఉత్తమకవులూ, నాకు గురుమూర్తులూ అయిన శ్రీశ్రీ శివశంకరశాస్త్రిగారికి నా కృతజ్ఞతను విన్నవించుకొంటున్నాను.

1

"మాస్టరీ" సంపాదన.

ఉపాధ్యాయుని జీవితం అందరు అనుకొన్నట్లు అంత కారయుతమైనది కాదనీ, బ్రతకలేక బడిచదువు చెప్పుకో అనే మాట నిజము కాదనీ, అనుభవించేవాడికి ఈజీవితంకూడా హాస్యరసము ఇస్తుందనీ చెప్పటమే దీనియొక్క ముఖ్యోద్దేశము.

మా ప్రశ్నలకు కుర్రవాళ్లు ఇచ్చే జవాబులు, వాళ్లు చేసే అల్లరులు, రాసే రాతలు మావి ఆనందించవలసినదే కాని చితికించటంమూలాన పాఠకులను రంజింపజేయ ప్రయత్నించుట దుర్ఘటమైనకార్యము. అయినా పూనుకొన్నాను. నేను ఎటువంటి ఉత్సాహపూరితమైన హృదయంతోను, కుతూహలంతోను వ్రాస్తున్నానో, అటువంటి హృదయాలతోనే పాఠకులు దీనిని చదువవలెను. కాని ఉన్నతాదర్శములు, ఉత్కృష్టప్రేమ, గంభీర భావములు, నీతిపాఠములు ఇవి ఉత్తమకావ్య లక్షణాలు అని అనుకొని వాటికోసం యీ వ్యాసంలో చూస్తే ఏమీ కనుపించవు. అటువంటి ఉత్తమవిషయములు మీకు కావలెనంటే ఈ వ్యాసం చదువవద్దు.

కాసేపు మనసార నవ్వుదా మనుకొంటే రండి, మంచో చెడ్డో, నవ్వటం ప్రధానం. చిరునవ్వు నవ్వినాసరే, కడుపు చెక్కలయ్యేటట్లు నవ్వినాసరే, నాకేదైనా సంతోషమే. అది మీతత్వాన్ని అనుసరించిఉంటుంది ధన్వంతరి సిద్ధాంతప్రకారం

బహుశః పిత్తకోశాన్ని ఆధారంచేసికొని ఉంటుంది. పైత్య తత్వం అయితే కిరకబడి నవ్వుతారు. కొంచెం వాతంకూడా కలసిఉంటే చిరునవ్వు నవ్వుతారు. సంశ్లేష్మం దాటితే వాళ్ళకు ఈ పుస్తకం చదవటానికి అర్హత లేదు. వాళ్ళకు పైత్యం బొత్తుగా నశించి నాడి వాతంమీద హంసనడకలాగ నడుస్తుంది. అట్టివారికి నవ్వురాదు.

ఇంగ్లీషుభాషలో జెరోం, జేకోబు, కెనెన్, హావర్డ్స్, వుడ్‌హౌస్, కార్నిఫోర్డ్, ఎన్‌టుసీ మొదలైన సుప్రసిద్ధ హాసికుల పుస్తకాలతో పరిచయం ఉన్నవాళ్ళకు ఈవ్యాసం కొంచెం రుచిస్తుంది.

ఆదిలో నిర్గృతి, ధనలక్ష్మి అని ఇద్దరు అక్కచెల్లెండ్రు ఉండేవారు. ధనలక్ష్మికుమారులు వర్తకంవ్యాపారము, వాజ్యాలు నడపటం మొదలైన పనులు చేసి ధనవంతులైనారు. నిర్గృతి కుమారులు బడిచదువు చెప్పుకొని బీదలైనారు. బీదలైన ఉపాధ్యాయులు నిర్విశేషజీవనమైన నిర్వృత్తికి నిర్వాణానికి అడ్డులేనిదైన మనుగడ అనుభవిస్తున్నారు.

అట్టి నిష్కలుషమైన జీవనము ఇంత నిస్రావము త్రాగి జీవిస్తే నేమని నిశ్చయించుకొని దానికై అన్వేషణ ప్రారంభించినాను. కావలెను అన్నచోటకల్లా నా కాగితములుపంపినాను. నేను పంపిన విన్నపములు పురాణ విద్యార్థులకు చెప్పిన విద్యలాగ, అగ్నిలో పోసిన ఆజ్యంలాగ నామరూపాలు లేకుండా పోయేవి.

పెద్దవాడ ఉన్నత పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయుడు కావలెనని విని ఆ వూరు ప్రయాణం కట్టాను. ధరకాస్తుపంపితే లాభంలేదని స్వయంగా ఆ పాఠశాలాధికారులను చూచుటకు నిశ్చయించుకొన్నాను.

దరఖాస్తు వ్రాసి పెట్టెలోపెట్టుకొని కావలసిన బట్టలు తీసికొని ఇల్లుబయలుదేరి రెండడుగులు వేసేసరికి పిల్లి ఎదురుగా వచ్చింది. దాన్ని నాలుగు తిట్టి, తిరిగి ఇంటికిపోయి, అరుగు మీద కూర్చుని, కాళ్లు కడుక్కొని రెండు బియ్యపుగింజలు నమిలి, మా అమ్మాయినే నాకెదురుగా రమ్మని ముందుపంపాను. ఈతడవ కన్యాముత్తైదువు ఎదురుగా వచ్చిందని సంతోషించి బయలుదేరినాను. కాకి ఒకటి ఎడమవైపునుంచి కుడివైపునకు పారటంవల్ల శుభశకునాలు ద్విగుణంగా వచ్చినవని సంతోషించి రైలెక్కి పెద్దవాడ చేరాను.

ఆయన ఇల్లు పెద్దబజారులో ఉంది. పెద్ద అరుగులఇల్లు. ఆ అధికారి వైశ్యకుల వయోవృద్ధుడు. అందుచే నమస్కరించాను. ఆయన ఆజ్ఞను అనుసరించి ఒక ధూళిధూసరితమైన కుర్చీలో కూర్చున్నాను. మాఇద్దరికీ సంభాషణ ఇల్లా జరిగింది. ఆయన నావంక దేరిపారజూచి.

'మీదే వూరండి ?'

'తిరువూరు.'

'ఎందు కొచ్చారు ?'

'తమ పాఠశాలలో పనిచేయుటానికి ఒక బి. ఎ. కావ

అయునని విని తమను చూడటానికి స్వయంగా వచ్చినాను.'

ఈ మాటల్లో ఏముందోకాని ఆయన చిరునవ్వు నవ్వి ప్రక్కనున్న మరొకనైశ్య ప్రముఖునివంక చూశాడు. చూశావా? ఎంతమంది వస్తున్నారో ఈ ఉద్యోగంకోసం.– అనే అర్థం ఆచూపులోవుంది. మళ్ళీ ఆయన నావంక చూచి,

"తమరు గ్రాడ్యుేట్లేనా"

"మొన్నే బి. ఏ. ప్యాసు అయినానండి."

"అంతే, గ్రాడ్యుేట్లన్న మాటేనా? ఏమైనా శ్రేణం ఉందాఅండి."

"ఏమీ లేదండి నేను గ్రాడ్యుేట్టునే"

"సరే మా కో గ్రాడ్యుేటు కావాలని పెద్దమాష్టరు గారు చెప్పారు. మీ యూరికి ఈవూరు చాలాదూరముకదా. ఇక్కడ ఉంటారా? ఈమధ్య ఒకాయన ఇట్లాగేవుంటానని ఆర్డరు పుచ్చుకొని చెప్పకుండా వెళ్ళిపోయినాడులెండి. దాని తరువాత విచారిస్తే వాళ్ళ ఊరిదగ్గరే ఏదో వుద్యోగం దొరికిందని తెలిసింది."

"మీకు అటువంటి భయం వుండనక్కరలేదు. ఎక్కడుంటే అదే నాకు స్వగ్రామము. పొలమూ బాట్రా లేని వాళ్లకు ఎక్కడ పొట్టగడిస్తే అదే స్వదేశం" అని కొంచెం దీనంగా మాట్లాడినాను.

ఆయనకు నాయందు అభిమానం కలిగినట్లుంది. ఎందుచేతనంటే నన్ను హెడ్ మాష్టరును చూచిరండని అన్నాడు.

ఆ హెడ్‌మాస్టరుగారు నాకు బాల్యంలో గురువు. ఆయన నావిషయంలో ఏవిధమైన అడ్డూ పెట్టక 'రేపు తప్పక వెళ్ళిపోతావు. నేనుకూడా నీకు చేయదగిన సాయము చేస్తా' నన్నాడు మహానుభావుడు. అట్టి సహృదయుడు వందనీయుడు.

మర్నాడు ఆయనను చూడటానికి బయలుదేరాను. తెల్లమల్లు కట్టాను. పాప్లినుచొక్కా, సిల్కుకోటు వేసుకున్నాను. కొంచెము డాబుగా వుండాలని నా ఉద్దేశం.

నన్ను ఒంటిగంటకు రమ్మన్నాడు. నేను సరిగ్గా ఆవేళకు పోయేసరికి ఆయన పనిలో వున్నాడు. ఏమి చేసేది? అక్కడే కుర్చీలో కూర్చున్నా. రెండైంది, మూడైంది, ఆయన రాలేదు. ఎండకాలం కావటం చేత నోరెండిపోతున్నది. బైటికి వెళ్ళి ఒక్క సోడానీళ్ళు తాగివద్దామనుకుంటే, తీరా నేను కాలు బయట పెట్టేసరికి ఆయన వచ్చి, నేను రాలేదనుకొని వెళ్ళిపోతాడేమో అని భయం. అట్లాగే అక్కడ అయిదు గంటల వరకు కూర్చున్నాను. అప్పటికి ఆయన దర్శనం అయినది.

"మీరు వచ్చి ఎంతసేపైందండి ?"

"ఒంటిగంటకే వచ్చానండి"

"మీకా వెళ్ళాను ఆయన కనపడ్డాడా?"

"ఎవరండీ ఆయన ?"

"మీకు తెలియదా ? యమ్. ఏ. ప్యాసు అయినాడట మిమ్ములను ఎరుగట. ఎక్కడో కలిసి చదువుకొన్నారట."

"ఎంగనండి"

"పొడుగుగా, ఒక్క బల్చగా, చామన చాయన వుం
టాడండి. మిమ్మల్ని బాగా ఎరుగునన్నాడు"

"కావచ్చు. నాకే మాత్రము జ్ఞాపకంలేదు. అయితే
ఎందుకొచ్చాడండి ?"

"మీ మాస్తరుగనే ఈవుద్యోగానికే వచ్చాడు.
చాలా ఇబ్బందిగావుంది. జీతం ఏమిఇచ్చినా పుచ్చుకుంటా నండి
అని ఎంతో ప్రాధేయపడ్డాడు. కాని మిమ్మల్నను అడగంది నేను
మాట ఇయ్యనని పంపాను. సాయంత్రం వస్తానన్నాడు. ఇంకా
కాసేపటికి వస్తాడు అనుకొంటా. లేకపోతే బైట కూర్చున్నాడో
ముందు మీరు వచ్చారు. మీరు వద్దంటేనే ఇతనికి ఇయ్యటం"

ఆహా ! ఎంత విశ్వాసపాత్రుడు ఈయన, అని నాకు
సంతోషం కలిగింది. అందుకని అన్నాను —

"అయ్యా, మీరు ధర్మం ఆలోచించారు. నేను
మిక్కిలి అవసరంలోనున్నా. నాకు దయచేసి ఆర్డరు ఇయ్యండి."

"ఇయ్యటానికి అభ్యంతరములేదు. మీకు మాకు
జీతం దగ్గరే కుదరాలె."

"ఎం తంటారు?."

"మీకు ముందుగానే మనవిచేస్తున్నా. మాస్కూ
లులో జీతాలు తక్కువ. అయినా తొమ్మిదినెలలకే ఇస్తాము.
మీయిష్టమైతేనే రండి, లేపోతే వెళ్లండి. క్రిందటిసంవత్సరం
వెళ్లిపోయిన గ్రాడ్యేటుకు 28 ఇచ్చేవాళ్లం. ఆయనచాలా అను

భవం కలవాడు. నమ్మతాయి! నామాటయందు నమ్మకం
లేకపోతే సుబ్బారావుగారిని కనుక్కోండి. ఆయనకు బంధువుడే
అయన. ఈనెల్లూరు ఆయన ముప్పై ఇయ్యమంటున్నాడు.
మీకు అనుభవమూలేదు. M. A. అయినాకాదు. ఏమియ్య
మంటారు?"

ప్రభూ! బి. ఏ. కు ఎంత విలువ వుందో నాకు బోధ
పడ్డది. ప్రాణాలు చల్లబడ్డది. గుండె పగులుకుపోయింది. నోట
మాట రాలేదు. నేను అంత తక్కువకు ఒప్పుకోకపోతే M. A
సిద్ధంగా వున్నాడు ఇంకో నోట ఇంతకంటె ఎక్కువవస్తుందని
నమ్మకం ఎక్కడ? అని ఆలోచిస్తూ వుండంగానే, ఎవరో కుర్ర
వాడు వచ్చి నెల్లూరు ఆయన వచ్చాడు అని చెప్పాడు ఇంకే
ముంది ఈవుద్యోగం వాడు లటిక్కిన వేసుకెళ్లటానికి సిద్ధంగా
వున్నాడు. అధికారి నావంక చూచి నవ్వాడు, "ఏమంటావు
పోతున్నది బేరం. నీయిష్టం" అన్నట్టు. నేనూ ఆయనవంక
దీనంగా చూస్తూ "నలభై అయినా యిప్పించండి" అన్నాను.
ఆయన ఒక చిరునవ్వునవ్వి "అబ్బో! ఎంత అడిగావు! మాకు
అందికలో లేదే! ఇక లాభంలేదు! బేరం కుదరదు" అని
మాటలు తర్జుమాలో అర్థంవచ్చేచూపులు చూశాడు.

నేను 'ఇక లాభంలేదు. పరుగెత్తి పాలు త్రాగేకంటె
నుంచుని నీళ్లు త్రాగటం మేలు' అని అనుకొని, సరే ముప్పై
అయిదయినా నాకు ఇప్పించండి అని అన్నాను.

"ముప్పైఇస్తే ఆయనే వస్తాడు. నామాట అబద్ధం

అయితే ఆయనను పిలిచి మీయెదటనే మాట్లాడించమంటా రా?" అన్నాడు. "ఎబ్బే మీమాటయందు నమ్మకం లేక కాదు. దయచేసి నే సడిగింది ఇయ్యండి"

"అకంతా పట్టిమాట. భాగ్యానికి వలెనే 28 ఇస్తాను. మీ ఇష్టమైతే చెప్పండి. ఇక పై ఏమైనా కిస్తే అంటే ఇప్పుడే ఆర్డరు ఇస్తాను."

ఏమిచేసేది "సరే మీ ఇష్టం అయినా ఇయ్యండి" అన్నాను. ఆయన చిరునవ్వు నవ్వి "మా అదృష్టవంతులు పెద్దమాస్టరు గారు కూడా మీ సిఫారసు చేశారు. మీరు అభిమానంగా పనిచేస్తారనే నమ్మకంతో మీకు ఆర్డరు ఇస్తున్నాను" అని "ఒరేయి, వీరాస్వామి కేసను తీసి తెచ్చి ఆర్డరు పైని కొట్టమను గుమాస్తాతో. ఆ జీతం రాని మనసుతో కేసు నమ్మని చెప్పు" అని అన్నాడు.

"ఆర్డరు వస్తుంది తీసుకపొండి. మీకు మాస్కూలు పాత విద్యార్థులుకూడాను. విశ్వాసంగా పనిచేయాలి అయితే నాకోసందేహంవుంది. అడుగుతాను కోపంలేదుగదా" అన్నాడు ఆయన. "నేను చిన్నవాడిని తమరు పెద్దలు. మీమీద నాకు కోప మేమిటి? దయచేసి చెప్పండి మీసందేహ మేమిటో" అన్నాను.

"ఏమిలేదండీ, మాస్కూలులో కొంచెం అల్లరికుర్రవాళ్ళు వున్నారు. చూడబోతే మీదగ్గర నదురు తక్కువ. చెప్పగల ధైర్యం వుందా?" అని అన్నాడు ఆయన. మల్లుబట్ట

పాస్టినుచొక్కా సిల్కుకోటు వేసికొన్నా సదరు తక్కువ
గానోలు ఆయనకళ్లల్లో. అయినా నీళ్ళునమలితే లాభం
లేదని "అయ్యా ఒక్కమాట చెబుతానువినండి. సదరు మటుకు
తక్కువే కాని చెప్పటం సిసలుగా వుంటుం" దని అన్నా.
వక్తృకశిఖామణి హృదయానికి ఈమాటలు టంకంపొడిలాగ
అతికినవి. వృత్తరక్షణంలో అద్దరు తెచ్చి నాచేతికిచ్చి చిరు
నవ్వుతో అశ్రువు తుడిచికుంటూ, అన్నాడు.

అప్పుడు నాకు ఆయనను మాస్త్రే కలిగినపోత నాకొకసారి
మద్రాసులో మూర్ మార్కెట్టులో ఒకషాపువానికి పుట్టిన
పస్యాభావంతో తులతూగుతుంది. నేనూ మరియొక పెద్ద
మనిషి ఆమార్కెటుకు పోయి కొన్నివస్తువులు బేరంచేశాము.
ఎన్నో చిన్న వస్తువులు కొన్నాము. తరువాత ఒకపెద్ద
పాంపుకాగితాలు బేరము చేశాము అది మాపులకు చాలా
డాబుగావుంది పైకి పాలిష్ హంపా రుసులంగా వుందికాని
దానిఖరీదు అంతవుండదని మాకు తెలుసు కాని ఎంతో
నిశ్చయించి చెప్పలేము. అతను పదిరూపాయలు చెప్పాడు.
చివరకు మూడున్నరకు పైసలుచేసి కొన్నాను. ఈవ్యవహార
మంతా దీక్షతో గమనిస్తున్న పక్కషాపువాడు మేము
పోతుంటే మావంక నవ్వుతూ చూచి You are lucky
అన్నాడు.

అసలు ఆకలం అర్ధరూపాయి ఖరీదు. అందుకని మమ్ము
లను వేళాకోళానికి వాడు అల్లా అన్నాడప్పు దానితరువాత

తెలిసింది.

ఈస్కూలు అధికారి అంటే. నెల్లూరు ఆయన కేవలము కల్పిత పురుషుడు. అట్లా ఒక యస్. ఏ. ను సృష్టించి జీతాలు తగ్గించటం ఆ కాలపు సహజమైన వ్యాపారమని తరువాత నాకు స్నేహితులు చెప్పినారు. ఎట్లాగనయితేనేమి ఆస్కూలులో ఉద్యోగం దొరికింది.

2

ఉరుములు - మెరుపులు.

నేను ఉపాధ్యాయుడుగా పాఠశాలకు వెళ్లిన మొదటి రోజు నా సమస్తజీవనంలో పండుగదినము- అంతవరకును స్వేచ్ఛగా తిరిగినాను. నా విద్యార్థిజీవనం నిష్కంటకమైనది. నేను గడపిన మనుగడ నిష్కళంకమైనది. నాజీవితము మృదుమధురసుమశయ్యయే కాని, కఠినభూతలము కాదు. కలవంపులెరుగను. తంత్రములెరుగను. మాయలెరుగను.

ఆరోజు— ఏమి మార్పు నాజీవితంలో విద్యార్థిగా బల్లపైన కూర్చుండేవాడిని కుర్చీలో కూర్చునే రోజు. విద్యార్థిగా నున్నపుడు ఉల్లాసంగా పాఠశాలకు పోయేవాడిని. ఆరోజు ఏదో చెప్పలేని భయము నన్ను పట్టుకొన్నది. కొంత క్రొత్త, కొంత భిడియము, కొంత సిగ్గు, కొంత భయము నన్ను ఆవరించుకొన్నవి.

మా అధికారి నవని విషయమును నొక్కి చెప్పటం మూ
లాన నా వస్త్రాలవిషయమై కడవలసిన జాగ్రత పడ్డాను. కట్టు
పంచ మొదలుకొని శిరోధారణవరకు సలక్షణంగాను శాస్త్ర
నిబంధనానుకూలంగాను ప్రవర్తించాను. ఇంత జాగ్రత్తగా
ముస్తాబు చేసికొని నాబాలురతో ప్రథమ పరిచయం చేసు
కొంటానికి బయలుదేరినాను. నా బాలురను చూడవలెనని
నే నెంత తహతహ పడుతున్నానో కొత్త మాస్టరును చూడా
లని వాళ్ళూ అంత వేగిర పడుతున్నారు.

నేను ఆ యిదవ ఫారంలోకి పోవాలని తెలిసింది. ప్రప్రథ
మమున నే పెద్దక్లాసుకు పోవలసి వచ్చిందే అని మనస్సులో అను
కొని, ఒకవిధమైన సంతోషంతో మెడ మెట్లెక్కి క్లాసులోకి
పోయినాను. నేనుపోయినాను అంటం ఒక శబ్దాలంకారం
అనాలె. ఎందుకంటె పోయింది నేను కాదు. నా కాళ్ళు.

కుర్చీలో కూర్చునేసరికంతేను చీమ చిటుక్కుమన్నా విని
పించేటంతటి నిశ్శబ్దంగావుంది. కూర్చునేసరికి నాకు పరమానం
దం కలిగింది. బ్రిటిషు రాజ్యాన్ని ఏలే చక్రవర్తి సింహాసనం
మీద కూర్చున్నప్పుడు ఆయనకు కలిగే ఆనందం నాకు కలి
గిన సంతోషం ముందు తృణసమానము. జయసూచకంగా
ఒక్క చిరునవ్వు నవ్వినాను ఉత్తరం క్షణంలో పిల్లలందరు ఒక్క
మారు బెంచీలమీద ధమధమా అని వాయించినారు ప్రళ
యకాల సూచనార్థమైన పిడుగువలె ఆశబ్దము నాగుండెలలో
మారుమ్రోగింది. ఆచిన్న చిరునవ్వు మెరుపుకు ఇన్ని ఉరు

ములా? నాలోపము ఎక్కడుందో నేనూహించలేక పోయినాను.

సాక్రటీసు కష్టావస్థలో పడ్డాను. సాక్రటీసుకు రక్కసి భార్య ఉండేదిట. ఒకరోజు ఆయన రావటంతోనే ఆమె తర్జన గర్జన భర్జనాది సాధనాలతో ఆయనకు స్వాగతమిచ్చి అంతతో కోపాగ్ని చల్లారక పోవటంమూలాన కుండెడు చన్నీళ్ళు తీసికొచ్చి ఆయన నెత్తిన పోసిందట. పాపము ఆయనకు ఎందుకు అట్లు చేస్తున్నదో తెలియదు. ఆయన నవ్వుతూ ఆ ఉరుములకు ఈ కొద్దిపాటి వానేనా అని అన్నాడట. నవ్వే శక్తి ఉంటే ఎట్టి అవమానాన్ని అయినా అట్లా నవ్వేసి వేయవచ్చు.

నాకు అట్లాంటి అవస్థ వచ్చింది. అందుకని నేనూ, ఆ చిన్న మొగవాళ్ళకు ఇంత పెద్ద ఉరుమా అన్నాను. సాక్రటీసు భార్య ఏం చేసిందో తెలియదు. కాని నా కుర్రవాళ్ళు నాటుకు మళ్ళా ఈలలు కొట్టారు.

ఏమి చెయ్యాలిసింది తోచనికాని ఉపాధ్యాయ ప్రముఖులు ఏమిచేస్తారు అట్టి పరిస్థితులలో. చూడండి. ఒక ఆయన ఆస్ట్రేలియా భూగోళజ్ఞానము బోధిస్తూ ఒక సందర్భంలో Stamping is done in Australia అని చెప్పడం ప్రారంభించేసరికి పిల్లలు ఆ మాటవిని అర్థం అంటుకొని గబగబ ఈలలు కొట్టారు. ఉపాధ్యాయుడు కొంచెముసేపు నిదానించి by asses అని అన్నాడట.

అటువంటి ప్రయోగము ఏదైన ప్రయోగిద్దామంటే ఏమీ

తోచక పోవడమే కాక కాళ్ళు తేలిపోవటము మొదలుపెట్టినవి. సాధ్యమైనంతవరకు గాంభీర్యాన్ని కళ్లల్లో నిలువబెట్టి ఇంగ్లీషులో "నాకు చాల విచారముగా ఉంది" అనేసరికి అందరు ఏకగ్రీవంగా "చో్చో్చో్చో్" అని సానుభూతిని వెలిపుచ్చారు. ఇంతకంటె నీనావస్థ ఇంకేముంది?

ఏమితోచక ఒకవిధమైన దురవస్థలోపడి నేనుకొట్టుకుంటుంటే ఇంతలో ఒక పెద్ద కుర్రాడు లేచినాడు. మీసకట్టు బాగా మోస్తరుగా అమరింది. స్ఫురద్రూపి. కాలు పొడగాటివాడు. వానిని చూచేసరికి నాహృదయంలో ఎట్టి చలనం కలిగిందో కాని మొఖం కళావిహీనం అయిపోయి ఆముదము త్రాగిన వాడి ముఖంలాగ వికారరూపం పొందినదని మాత్రం నాకు తెలుసును.

ఆ కుర్రవాడు నా ముఖంవంక తేరపారచూచి, చప్పున క్లాసులోనుండి బైటకు పోవడం మొదలుపెట్టాడు. "ఏమోయి! ఆగు అట్లా పోవటమే? ఇక్కడున్న ఉపాధ్యాయుడి అనుమతి లేకుండానే? ఇదేమి విపరీతము?" అన్నాను నేను. ఆకుర్రాడు నదురు బెదురు లేకుండా "ఇది పెద్దక్లాసండి." అని ఠీవిగా నడచి పోయినాడు.

ఒక చిరునవ్వు నవ్వి అప్పటికి తప్పించుకొన్నాను. ఇంక ఏదో ఒక దౌర్జన్యం చేయకపోతే పిల్లలు హద్దుమీరి అల్లరి సాగించేలాగున్నారు. వాళ్ళపాఠము చెప్పడం మొదలు పెడదామంటే అది ఏమో నాకు తెలియదు. అడిగితే సక్రమంగాను

విషయంగాను చెప్పే స్థితిలో వాళ్ళు ఏమాత్రంలేరు. నాతా ప్రాణస్థితి ప్రమాదకరంగా ఉంది.

ఇవన్నీ అవగాహనం చేసికొని అమాంతంగా ఒక ఉపన్యాసము ఎత్తుకొని పెద్దపెద్ద మాటలు నోటినిండా పలుకుతూ, తడుముకోకుండా ఒక్కదమ్ముగ గంటకొట్టే పర్యంతం బిపిన్ చంద్రపాల్‌లాగ ఉపన్యాసము కురిపించాను. కొండపైటి జలపాతమువలె వచ్చే ఈ వాగ్ధోరణిచూచి మావాళ్లు చల్లబడ్డారు. ముఖాలు వికసించినవి. కొత్తమాస్టరు గట్టివాడని మనస్సుకు నచ్చింది. నేనూ గండంతప్పి బైట పడ్డందుకు సంతోషించాను. ఆ సంవత్సరానికి ఆక్లాసులో అల్లరిలేదు.

3

శిక్షా స్మృతి.

మొదటిరోజున నన్ను కొంచెం ఒత్తిచూచి ఉపాధ్యాయుని సత్తువ గ్రహించినారు. తరువాత వారము రోజులు నేను పాఠం చెప్పలేదు. ప్రతిదినము ఏదోయొక విషయమునై గంభీరమైన ఉపన్యాసము ఇయ్యటంవల్ల వాళ్ళకు నాయందు కలిగిన ఉద్దేశాన్ని స్థిరపరచాను. ఆవిధంగా నా కష్టాలు గట్టెక్కినవి. కుర్రవాళ్లు నన్ను అర్థంచేసుకొన్నారు. నేనూ వాళ్ళ గుణగతాలు గ్రహించాను. మాయిద్దరిమధ్య కోపద్వేషాలు నశించి పోయి కాలము హాయిగా గడవటం మొదలుపెట్టినది.

అయితే ప్రతి సంస్థకూ, జాతికీ, బృందానికీ ఎల్లాగయితే కొన్ని హక్కులు ఉంటవో అల్లాగే విద్యార్థిబృందానికికూడా కొన్ని జన్మహక్కులున్నవి. మార్కులు బాగా వేయాలె. పరీక్ష పత్రాలు కఠినంగా ఉండరాదు. ఇవి ముఖ్యమైనవి.

ఇవిగాక మరికొన్ని నిబంధనలున్నవి. పరీక్షలో కాపీ చేస్తుంటే ఉపాధ్యాయుడుచూచీ చూడనట్లు ఊరుకొని గుమ్మం దగ్గర నుంచుని చేపను చదువుకొంటున్నట్లు నటిస్తూ పెద్ద మాస్టరు బెత్తంతీసుకొని రావటం కుర్రవాళ్ళకు తెలియపరచాలి. కుర్రవాడు ఆలస్యంగావచ్చినా, ఎప్పుడైనా ప్రమాద వశం చేత పాఠశాలకు రాకపోయినా ఉపాధ్యాయుడు గమనించ రాదు. ఇటువంటివి అనేకంగా ఉన్నవి. వారి న్యాయచట్టము అంతా వివరంగా వ్రాస్తే ఈ చిన్నపుస్తకంచాలదు.

ఈ చట్టాలలో శిక్షాస్మృతిలోని ఒకటి రెండు విషయాలను మాత్రం ఇచ్చట మచ్చుకు చూపిస్తున్నాను. ఏఉపాధ్యాయు డైనా వ్రాయబడిన ఉత్తరములు లేక జవాబులు చూచి తక్కువ మార్కులు వేసినా, విద్యార్థి అనుకొనినన్ని మార్కులు వేయకపోయినా, వేసిదిద్దినా, దిద్దినట్లు అనుమానమున్నా, పత్రంమీద వేసి పెద్దపుస్తకంలో వేయకపోయినా శిక్షార్హుడు.

పైనచెప్పిన తప్పులకు రెండువిధములైన శిక్షలున్నవి. ఒకటి సామాన్యశిక్ష, రెండవది కఠినశిక్ష. బాలురే తప్పిదమునుబట్టి శిక్ష నిర్ణయించవచ్చును. శిక్షితుడైన ఉపాధ్యాయుడు. రాళ్ళు రువ్వుట, అతని పుస్తకములను తస్కరించి దహనముచేయుట,

అతని పేరు నిందావాక్యములతో సంఘటనముచేసి గోడపైన వ్రాయుట, అతని కేదైన విపరీతమైన పేరు పెట్టుట, క్లాసులో ఒకరుకాని, అందరుకాని అతనిని ఎదిరించుట మొదలైన తిరస్కృతులకు లోనగును. పిల్లవాళ్ళు సూక్ష్మబుద్ధి గలవాళ్ళయితే ఇంకను విచిత్రమైన తిరస్కృతులను కనిపెట్టి అట్టిశిక్షార్హుడైన ఉపాధ్యాయునిపై ప్రయోగించవచ్చును.

ఈశిక్షాస్మృతిలోకసవశిక్షకు అర్థం దండతాడనమే. క్లాసులోని పిల్లలలో ప్రత్యేక వ్యక్తిగాని లేక అందరు కలసిగాని సక్రమమైనటువంటియు, ఉత్తమమైనటువంటియు మార్గము ననుసరించి పనిజరుపవలెను అని ఈవిధముగా వివిధ నేరములకు విచిత్రమైన శిక్షలు శాసింపబడియున్నవి.

ఇట్టి చట్టములకు ప్రతి ఉపాధ్యాయుడు లోబడియుండాలని చెప్పటమే ఈప్రకరణం వ్రాయటంలో నాఉద్దేశం. అట్లు లోబడక చట్టతిరస్కారముచేసిన ఉపాధ్యాయులు అనుభవించవలసినదంతా అనుభవించారు.

బంగారయ్యగారు మార్కులు వేయలేదట! రాత్రివేళ కొందరు కొంటెపిల్లలు ఆయన ఇంటికిపోయి, ఆయనను బయటికి పిలిచి కొట్టదలుచుకొన్నారు. కాని పిలిస్తే ఆయన బైటికెందుకొస్తాడు? అందుకని ఒక ఉపాయం ఆలోచించారు. బంగారయ్యగారి బావమరది బందరులోనున్నాడు. ఆయన వ్రాసినట్లుగా ఒక ఉత్తరంవ్రాసి, అందులో అతడు రాత్రి బండికి వస్తాడన్నట్లుగా వ్రాశారు. పాపము ఆరాత్రి బంగా-

రయ్యగారు బావమరది వస్తాడని అనుకొంటూ వుండంగానే "ఒరే బంగారూ" అని ఎవరో అస్పష్టంగా పిలిచారు. కుర్ర వాళ్లకు చదువు చెబుతున్న బంగారయ్యగారు "మా అన్నయ్య వచ్చేడేవు" అని గదిలోకి కేకేసి చప్పున తలుపు తీశాడు. పిలిచిన దేవర్ని చూచి గ్రహించేటప్పటికే నెత్తిమీద గుద్దుపడ్డది. ఢడిపెడి దెబ్బలు పడ్డవి. ఇంతలో అన్నయ్యగారు పారిపోతున్న సంతోషంలో చెంబులో నీళ్లుతీసుకొని లోపలనుంచి 'అన్నయ్యా' అంటూ వచ్చింది. ఆమె రావటంతోనే కుర్రవాళ్లు ఎక్కడివాళ్ళక్కడ పారిపోవటం చూచి గాభరాపడి 'అమ్మో, ఇదేమిటి, ఇదేమిటి' అని అన్నది. దూరాన నుంచి ఒకడు 'ఏమీలేదు అమ్మాయీ, బావగారితో'—

ఇది కఠినశిక్షక్రింద ఉదాహరణము.

సుబ్బారావుగారు పరీక్షలో కాపీచేస్తున్న కుర్రవాడిని కొట్టి నందుకు అతనికి "డబ్బా" అని పేరుపెట్టారు. ఆ నామము గోడలపై వ్రాయుట మేకాకుండా, ఊళ్ళో అన్ని భాగములలో ఉండే ప్రజలకు వెల్లడి అయ్యేనిమిత్తం స్వేచ్ఛావిహారం చేసే ఆబోతుపై వ్రాయబడి బస్తీ ప్రజలకు ప్రకటింపబడ్డది. ఆయన భార్య "పాలడబ్బా తేవాలండీ" అని అనటానికికూడా భయపడేది. ఇది సామాన్యశిక్షకు తార్కాణము.

ఇట్లా శిక్షాస్మృతి ఘోషిస్తుంటే ఏ ఉపాధ్యాయుడు చట్టము నెదిరించి ప్రవర్తించగలడు? నేను క్రొత్తగా ఉపాధ్యాయవృత్తిలో ప్రవేశించాలనికాబోలు, ఒక పెద్దమనిషి

నాపైన కరుణవల్లా స్కూలుకు వచ్చి నన్ను పిలిచి "చూడండి, మీరు క్రొత్తగా వచ్చినట్లున్నారు. మా పిల్లలంతా బిరాన్న సుల్లో నున్నారు. గ్రామాల విషయంలోను, పరీక్షా సమయం లోను కాస్త కనిపెట్టి ఉండండి. మీకు విశేషించి చెప్పక్కర లేదు. రంగారాయ్యగారు, సుబ్బారావుగారూ మొదలైన పెద్ద ఉపాధ్యాయులు అంతా ఈ పాఠశాలలో ప్రాణాలు నేర్చుకొని పోయినారని" అన్నాడు. ఆయన చెప్పిన మాటలు మంచివే కాని, కోపిష్ఠులైన క్రొత్తవాళ్ళకు, ఎంతో నిప్పులాగ భయంకర మైన కళ్ళున్నూ ఉండి కొంతమంది నేనా రాక్షసుడని పిలువబడే పెద్దమనిషి గారు చిన్నవాడితో అనునయంగా మాట్లాడుతుంటే— నా ప్రాణాలు ఎక్కడున్నవో నని కకావికలైంది.

జీవితమంతా ఉపాధ్యాయవృత్తిలో గడిపిన వారిని అడిగితే ఇట్టి కష్టాలను తాము అనుభవించామనే వారు చెబుతారు. వెంకటప్పయ్యగారనే ఒక ఉపాధ్యాయుని దినచర్య తీయండి. ఎట్టి పరిస్థితులను భావాన్ని గురించి వ్రాసినారో! ఈ పుస్తకంలో ప్రచురించటానికి అనుజ్ఞ యిచ్చినందులకు వారికి వందనశత ములు అర్పిస్తూ వారు వ్రాసిన విషయము యిక్కడ చేరుస్తు న్నాను.

పాఠశాలాంతర పరీక్షకు నేను పదిమంది కుర్రవాళ్ళను పంప లేదన్న కోపంతో బయలుదేరింది కుర్రవాళ్ళకూ నాకూ చెడ్డ వ్యవహారం. పరీక్ష సమయంలో కొంచెము కఠినంగా ఉండటం దానికి తోడైనది.

ఈ రోజు పాఠశాలాధికారి పాఠశాలను చూచి గోడల పైన వ్రాతలున్నవని, పిల్లలు అదుపు ఆజ్ఞల్లో ఉండటం లేనట్లు తోస్తుందని అభిప్రాయం వెలిబుచ్చగా, నేను ఆ అభిప్రాయాన్ని పోగొట్టేందుకు ఏమేమో చెప్పి, కుర్రవాళ్ళు చాలా మంచివాళ్ళు, కొద్దిమందిమాత్రం అల్లరిచేస్తున్నారని. వాళ్ళైనా నన్ను జూస్తే భయపడుతూనే ఉంటారు. నా కనుసన్నల్లో ఈపనులు జరుగుతూ ఉంటవి. తప్పుచేసినవాడు నాకంట బడితే శిక్షకు లోనౌ [illegible] చెప్పు అనకారాదు [illegible] విస్పష్టంగా నమ్మించి, నా గౌరవాన్ని కాపాడుకొన్నాను.

సాయంత్రం [illegible] గారితోటికి [illegible] వెళ్ళ [illegible] నాతో జట్కాబండిలో వస్తున్నాము. గేటుదాటి నాలుగడుగులు రావటంతోనే, ఎవరో ఇద్దరు కుర్రాళ్ళు వెనుకనుంచి బండి ఆపు మని కేకేశారు. ఎవరో ఆపుతున్నారని బండివాడు బండిని నిలుపుచేశాడు. ఇంతలో పదిమంది కుర్రవాళ్లు బండిదగ్గర కొచ్చి తొంగిచూచి "ఒరేయ్, మన టపాయేరా! ఎవరో అనుకొన్నాము. టపాయిమాస్టారు, ఇనపెట్టామాస్టారా" అని అన్నారు. అంతటితో పోకుండావచ్చురా! వాళ్లే ఆగడంమండా "ఇనుము ÷ పెట్టె = ఇనపెట్టా అని ఏసూత్రం ప్రకారం అయిందిరా?" అన్నారు. అది కర్మధారయ సమాసంరా అని వాళ్ళు దూరాన్నుంచి అనుకోటంకూడా మాకు వినిపించింది. ఇన్‌స్పెక్టరుగారు మాత్రం నవ్వారు. టపాయంటే అన్నారు. నా అధికారిని అన్నారే అని నాకు దుర్భరమైన

విచారం వేసింది. ఆయనమాటుకు ఒకటే నవ్వటం.

'ఈరోజు నాకు అన్నం బొత్తిగా సయించలేదు' అని ఆయన దినచర్యలో వ్రాసుకొన్నాడు. ఇది కూడా సామాన్య శిక్షకు ఉదాహరణమనే పాఠకులు గ్రహింతురుగాక.

నాగరాజుగారిని విద్యార్థులు, ఏదో ఆకతాయి మంచిమాట చేసినప్పుడు ఆయనవెళ్ళి రామమూర్తిగారితో మొర పెట్టుకొని "అయ్యా, నేను ఉపాధ్యాయవృత్తి సాగిస్తాను జీతంకోసం గుంజేను. దెబ్బలు తిని మళ్ళీ ఏ ముఖం పెట్టుకొని బడి మందిలో తిరిగేది" అన్నాడు. రామమూర్తిగారు సహజ గాంభీర్యంతో — "ఏ ముఖంతోనా?— ఉపాధ్యాయుడి ముఖంతో—అయితే ఎన్నిసార్లు నీవు దెబ్బలు తింటున్నా" అని సాగరసదృశమైన గాంభీర్యంతో అడిగాడు. నాగరాజుగారి పాలంకళ్లు తేలూస్తూ "ఎన్నిసార్లకూడాఅండి నాకిర్మింకా లేదే!" అన్నాడు. అప్పుడు రామమూర్తిగారు గొంతు సవరించుకొని "ఓస్, యిందుకేనా ఇంత! పిచ్చివాడా!, నీజీవంలాంటి ఉద్యోగాన్ని వదులుకొని నోట మన్నుకొట్టుకుంటావా? ఎవరుచెప్పారు నీకాసంగతి! ఎవరు చెప్పారంటూ! అవమానమూ! ఇటువంటివి పెట్టుకుంటె నెగ్గినట్టే! నాజీవితం ఆదర్శంగాతీసుకో. నన్నుజూచి ధైర్యం తెచ్చుకో. ఎందుకు పిచ్చిన పడతావు. కొట్టారు అంటావు? కొట్టింది ఎవరిని? మొదట నన్ను నెల్లూరులో కొట్టారు. తరువాత గుంటూరు స్కూలులో పనిచేస్తుంటే అక్కడ కొట్టారు. అటు తరువాత

నూజివీడులో, తరువాత ఏలూరు, దెందులూరు, ఆత్మకూరు, అనకాపల్లిలలో కొట్టారు. విశాఖపట్నంలో సముద్రపుఒడ్డున పడేసికొట్టారు. రాజధానికి మూలపడి ఉందామని ఈ బరంపురము వస్తే ఇక్కడా కొట్టారుగదా! కాబట్టి దెబ్బలూ తిటం ఈజీవితంలో సామాన్య విషయంగా ఎంచి ధైర్యంగా తిరుగు" అని రామమూర్తిగారు సలహా ఇవ్వడం నాకు తెలుసు.

కాని నేను జాగ్రత్తగా ఉండి కుర్రవాళ్లయందు అనురాగం కనపరచి, కొత్త శిక్షలకు లోపడకుండా తప్పించుకొన్నాను. నమ్మరూ!

4

లంగాడీ ప్రకరణము.

పాఠశాలలలో తెలుగు పండితులకు మాత్రిగా గౌరవం లేకపోవటం, ఆక్లాసులో పిల్లలు విజృంభించి అల్లరిచేసి ఇతరక్లాసులలోకూడా పనిజరుగకుండా చేయటం అందరికీ తెలిసినవిషయమే. ఇంగ్లీషుక్లాసులో నోరెత్తి రెండుమాటలు మాట్లాడలేనిగుంటడికి తెలుగు క్లాసులో వల్లమాలిన తెగింపు వస్తుంది. ఇతర క్లాసులలో బెంచీలతోపాటు నిర్జీవ ప్రతిమలలాగు ఉండేవాడు ఈక్లాసు వచ్చేసరికి సజీవుడై గొంతెత్తి ఉపన్యాసాలు ఇస్తాడు. అంతేకాకుండా ఇంగ్లీషు క్లాసులో మూగవోయిన అతని సరస్వతి తెలుగు క్లాసులో ఛణక్ మని నాట్యం చేస్తుంది.

ఇటువంటి అవస్థలన్నీ చూచి మా ప్రధానోపాధ్యాయుడు తెలుగుయందు అభిమానంగల నన్ను తెలుగు పాఠాలను చెప్ప టానికి నియమించినారు. ఇంగ్లీషు భాషాపండితులు తెలుగు చెబితే అంతనిష్ఠాపుంలో అస్సలు ఉండదని, బోధన నూతన పద్ధతు లను అనుసరించి ఉండి సుగ్రాహ్యమై సాఫల్యానికి మూడినవు తుందని ఆయనగారి ఊహ.

నేనూ తెలుగుభాషయందుండే అభిమానంవల్ల తెలుగు పాఠాలు చెప్పటానికి ఒప్పుకొన్నాను. నాకు భాషలో పాం డిత్యంలేదు. కాని పరిచయం మాత్రం ఉంది. కాబట్టి ఇంటివద్ద చదువుకొని వచ్చి బోధించలేకపోతానా అని అను కొన్నాను.

నాకు తెలుగులో పాండిత్యం లేదని వ్యాకరణం క్షుణ్ణంగా చదివి యుండలేదని ఎట్లా తెలిసిందో మరి; కొందరికి తెలిసింది— తెలిసిందని నేననుకొంటాను. నిజానికి, వ్యాకరణంతో పరి చయం కలుగజేసికొన్నాను గాని పరీక్షకు నిలబడలేను. ఎప్పుడు చెప్పవలసినమాత్రం అప్పుడు తప్పించుకొని పోదామని మనస్సు లో సంకల్పించుకొన్నాను. అసలు రహస్యం అదీ.

అయితే ఆరోజున ఆ పొడగాటి కుర్రవాడు వచ్చి "లంగూ డీ" అంటే ఏమిటండీ అని నన్ను అడిగినదాకా నాకు వ్యాకర ణపరిభాష రాదని నేననుకోలేదు. అతగాడొచ్చి వినయంగా "మాస్టారూ! లంగూడీ అంటే ఏమిటండీ" అని నన్ను అడి గాడు. "లంగూడీ! లంగూడీ ఏమిటోయి? అయినా

ఇప్పుడు ఆవిషయం తెచ్చి పాఠం పాడుచేస్తావేమి, "సమానంబు నం బ్రాతాదులు తొలియచ్చు మీఁది నర్ణంబులకెల్ల లోపంబు బహుళంబుగా నగు' అనే సూత్రం అర్థం అయిందా అన్నా." "అయిందండి మాస్టారూ! ఇప్పుడు నేనడిగిన మాట వ్యాకరణసంబంధమైనదేనండి" అని వినయము ఉట్టి పడుతూ ఆ కుర్రవాడు విషయం విశ్లేషించాడు. వ్యాకరణం నేను బోధిస్తున్నప్పుడు తత్సంబంధమైన విషయములు వచ్చినప్పుడు సరియైన సమాధానం చెప్పటం నాకర్తవ్యమే అని క్లాసులో కుర్రాళ్లు అంతా అభిప్రాయపడ్డట్టు వాళ్ళ ముఖలక్షణాలవల్ల నాకు బోధపడ్డది. "సరే. ఆమాట నీకు ఏ వ్యాకరణంలో వచ్చింది?" అన్నా. "తా. వెంకయ్య వ్యాకరణం చదువు తుంటె ఆమాట వచ్చిందండి. అర్థం తెలియక అడిగానండి" అని ఆకుర్రాడు అన్నాడు.

ఇదివరకే నాకేదో వ్యాకరణం క్షుణ్ణంగా రాదని అనుమాన పడుతున్న పిల్లలముందు వ్యాకరణపరిభాషలో ఒక్కపదానికి అర్థం చెప్పలేకపోతే నా గతి ఏమవుతుందా కొంచెం ఆలోచించండి. అందులో ఇదివరలో ఒకసందర్భములో వాళ్ళతో నేను చిన్నయసూరి, సుప్తార్థప్రకాశిక, ఆంధ్ర శబ్దానుశాసనము, ప్రౌఢవ్యాకరణము, త్రిలింగ లక్షణము, అధర్వణకారికలు మొదలైన గ్రంథాలు చదివియున్నానని చెప్పాను. అప్పుడే పిల్లలు ఒకరిమొఖం ఒకరు చూచుకొని తలలొంచుకొని ముసిముసినవ్వులు నవ్వుకొన్నారు. ఇపుడు తా. వెంకయ్య

వ్యాకరణంలోని పదానికి అర్థం చెపటానికి నీళ్ళు నమిలితే ఆ పిల్లలు నాకేమి రాదు అనుకోవటమే కాకుండా, వాళ్ళ భాషలో, సారకాయలు సరికాదు, అనుకొంటారేమో అని భయం వేసింది.

నాకే కాదు, ఈ పుస్తకం చదివే మహాశయుడ్ని, వ్యాకరణశాస్త్ర విశారదుడైన వాడ్ని, ఎవరైనా ఇట్టి ప్రశ్న వేస్తే భయం వేస్తుందా వేయదా చెప్పండి. "ఆంధ్ర వ్యాకరణ బోధనోపక్రమణంలోనే పిల్లుకూనలు పైబడవలెనా" చెప్పండి. ఎంతసేపు ఆలోచించినా, జ్ఞాపకశక్తిని ఎంత త్రిప్పినా అటువంటి పదము విన్నట్టే జ్ఞాపకం లేదు.

తెలివిగా తప్పించుకొందాము "అబ్బాయి" రేపు చెపుతాను. ఇప్పుడు ఒకే నిమిషంలో చెప్పటం కష్టం. గంటకొట్టుతున్నారు చూశావా! (అదృష్టవశాత్తూ గంటకొట్టారు.) అని ఆసమయానికి యుక్తియుక్తంగా తప్పించుకొన్నా. మర్నాడు మళ్ళీ వాడు జ్ఞాపకం ఉంచుకొని నన్నడగడని మొండి ధైర్యం.

అయినా ఎందుకైనా మంచిదని ఆ రోజురాత్రి అంతా, తా. వెంకయ్య వ్యాకరణం ఆద్యంతం ప్రతివాక్యమూ శల్యపరీక్ష చేస్తూ చదివాను. ఆపదం ఎక్కడా కనుపించలేదు. మరునాడు శాస్త్రిగారిని అడిగా, ఏదైనా సంస్కృత వ్యాకరణ సంబంధమైన పదమేమోనని. ఆయన చాలసేపు ఆలోచించి "ఇటువంటి పదము ఎక్కడా లేదండి. వాడు మిమ్మల్ని వేళాకోళం చేస్తున్నాడేమో' అని అన్నారు. నన్ను అంటే ఇంగ్లీషుభాషాపండితుడ్ని వేళాకోళం చేస్తున్నారనే మాట వినే

సరికి మనస్సులో వేళాకోళానికి వెక్కిరింతలకు నే నేమైనా మాష్టార్లు తెలుగు పండితుణ్ణా అనే భావం పరుగెత్తుతూ ఉపశాంతికి కారణమైనా, శరీరం కాక ఎక్కనే ఎక్కింది. నాటి ఉపాధ్యాయుడిని ఏమీ అనలేక గుటకలు మ్రింగి క్లాసులోకి పోయి, ఆమాటసంగతే మరచిపోయినట్లు నటిస్తూ పాఠం మొదలుపెట్టి చెబుతున్నాను. నేను ఊసుకొన్నా వాడు ఊసులో లేదు. వాడెందుకు ఊసుకొంటాడు? వాడు తార్తారు వంటివాడు.

వెనక రష్యనులకు తార్తారులకు యుద్ధం జరిగింది. అనేక యుద్ధాలలో జయించిన రష్యనుడు మహాగర్విష్ఠుడు. కాని ఆ యుద్ధంలో రష్యనులే ఓడిపోయి పరుగెత్తటం మొదలు పెట్టినారు. తార్తారులు వెంబడించినారు. కొంతదూరం పోయిన తరువాత రష్యను సైనికుడొకడు తన సేనానితో "తార్తారుని పట్టుకొన్నాను కొంచెం వచ్చి నాకు సహాయం చేయవలెను" అన్నాడు. సేనాని గుసగుసగా, "మునుపటి ఆగటానికి వీలు లేదు. వాడిని లాగుకొనిరా" అని గర్వంతో అన్నాడు. రష్యనుడు మళ్ళీ, "వాడు రానటంలేదు. నీవు రావాలె" అని పెద్దగా అరచాడు. సేనాని "ఒరే, ఆగటానికి ఏమాత్రం వీలులేదు. వానిని వదిలేసిరా" అని ముందునుంచి కేకేశాడు.

"నేను వదలినా నన్ను వీడు ఏమాత్రం వదలటంలేదు" అని వెనకనుంచి రష్యనుడు ఎలుగెత్తి అరచినాడు.

ఆ విధంగా ఆకుర్రాడు నన్ను వదలక మళ్ళీ [illegible] రమ్మే సరికి నా ప్రాణం విసుకెత్తింది. దౌర్జన్యంగా వాడిని కూచో

పడితే నాగౌరవానికే నష్టం. కొన్నిమూలలలో అప్పుడే గుస
గుసలు వెకిలి నవ్వులు బయలు దేరినవి. ఏమిచేసే ! "సరే, ఆ
వ్యాకరణం ఇక్కడ తీసుకొచ్చి, ఆమాట ఎక్కడుందో ఒక
మాటుచూపించు" అన్నా.

వాడు నిజంగా వెళ్ళటానికే జడిగినట్లయితే యిప్పుడు
దివిటీముందు దీపం అయిపోతాడని నా ఉద్దేశం. కాని వాడు
నిజంగా పుస్తకం పట్టుకొని రావటం చూసేసరికి, నాగుండె
కొట్టుకొందో, కళ్ళు కాంతివిహీనం అయిపోయినవో, ఏమైందో
మీరు ఊహించుకోండి.

తీసుకొచ్చి పుస్తకం ముందుపెట్టాడు. అప్పుడు ఒకకొత్తఎత్తు
ఎత్తి "ఈపుస్తకం నేఛం పుస్తకము. దీని నిండ తప్పులే" అని
తప్పించుకొనే మార్గాన్ని తెరిచియుంచుకొని "ఎక్కడుందిరా
ఆమాట" అని అసలు విషయానికొచ్చాను.

వెంటనే వాడు తెరిచి వేలుపెట్టిచూపాడు. వాడిమాట
నిజమే ! లంగూడి అని ఉంది. ఇందాక తెల్లపోయిన వ్యాకరణ
విశారదులూ, కౌముదిని తలక్రిందుగా అప్పజెప్ప ప్రజ్ఞగల
ఆచార్యులూ, (ఈసంబోధన ప్రథమ మీచెవులకు కొత్తేమో
విని(గి) లంబూకి పదం వ్యాకరణ పరిభాషలో చేర్చుకోండి.
మా కుర్రాడు చూపించిన వంక చూడండి అ, ఆ, ఇ, ఈ,
లంగూడి, అనే వాక్యం ! అది.

అవునవును, మాహైస్కూలు విద్యార్థి విషయమై మీకి
ప్పుడే ఉదాసీనభావం కలిగిందని తోస్తుంది. అక్కరలేదండి,

నాటకంలో మొదటిపద్యానికి నాంది యని పేరని అందరికి
తెలుసుకదా! దానిపేరు వాళ్ళ సంస్కృతనాటక రచనాసాంప్ర
దాయాన్ని అనుసరించి నట్యాదులలో సంభాషించే సూత్ర
ధారుడు వస్తాడాయె! ఈ రెంటికి ఏదో పెట్టి దాంపత్యము కుదిర్చి
నాంది యనునది సూత్రధారుని భార్య అని వ్రాసి నాటకానికి
సంబంధంలేని నాందిని ఒక ఇంటిదాన్ని చేసి ఇంత పసుపూ
కుంకుమా, ఇప్పించిన కాలేజీ విద్యార్థిచేత మెప్పువడసి
భ్రాతృత్వము స్వీకరించిన, నూతన స్రష్ట ఉజ్జ్వలకు చదువరులు
జోహారులు చేయక పోవటం వట్టి అన్యాయం.

5

వ్యాకరణ బోధ.

"సర్వవిశ్వే కతర కతమ చ ఉభయద్వి నేను సమ పూ
ర్వపర అవర దక్షిణ ఉత్తర ఎకత్ కియతు త్యాదయః
సర్వాదీని శబ్దాని సర్వనామసంజ్ఞాని స్యుః" అని సర్వనామాలకి
నిర్వచనంచేసిన వ్యాకరణకర్తను ప్రశ్నించుకొని తెలుగు పాఠా
లుచెప్పే ప్రాముఖ్యతకు ముడివేసుకొని నూ పిల్లలకు సర్వనామ
పదవ్యుత్పత్తిని గురించి చెప్పి దాని ప్రాధాన్యాన్ని గురించి
బోధించి దాని ప్రయోజనాన్ని గురించి వివరంగా వ్యక్తపరచి
ఇంకా సదర్శనంగా ఉండటానికి ఏ రామకథో మొదలుపెట్టి
రామాయణమంతా రాముడు రాముడు అన్న నామవాచక

పునశ్చరణతో నింపేస్తే అది రామకోటిలాగుండి మోక్షప్రద మైతే కావచ్చుకాని వ్యాసంమటుకు ఎంతసొంపుచెడి యుంటుందో చూపి వ్యాసరచనలో సర్వనామముయొక్క వాడుకవల్ల వ్యాసానికి జిలుగులు ఎట్లా దిద్దవచ్చునో కనబరచాను. పిల్లలందరికి చక్కగా విషయం మనస్సుకు ఎక్కింది అందులో సందేహం ఏమీలేదు.

అయితే ఆ విషయం వాళ్ళ బుర్రల కెక్కటంలో వైపరీత్యమేమీ లేదు కాని, వాళ్ళ మనస్సులలో అది పొందిన పరిణామమే విచిత్రము. ఆ సాయంకాలం గ్రామం లేచి ముఖంమీద పడుతున్న జుట్టును పైకి అనపే తెనాలివిల్ల ఒకడు చిక్కని సందేహం ప్రదర్శిస్తూ నేస్తూ "ఆ వాడు వీడు తాను నే నేనా అండి సర్వనామాలు; నే పోతే ఒక్కల్లకుండే కొంటె పిల్లలు మాలో మేము సంభాషించేటప్పుడు నాకంటే నాకు ఆ వాడు ఎవరో తెలుస్తుందే! అది కూడా సర్వనామమేనాండి" అన్నాడు. ఆ ప్రశ్న వినేసరికి అవేవో భయంకర ఊహలు మహాకృతిగా నా మనస్సులో పరిగెత్తటం మొదలుపెట్టినవి.

ఇంతలో వాడు వేసినప్రశ్న స్పష్టంగా తోచకపోవటంచేత నాకు అర్థంకాలేదు అను కొనికాబోలు "అదికాదండి మాస్టారూ! ఇప్పుడు ఒకామెకు చిట్టిగారె అని పేరుంది అనుకోండి, ఫలాని ఆయనకు చిట్టిగారెలంటె ఇష్టము. 'ఫలానా ఆయన చాలా మంచివాడు' అని అనకుండా, 'చిట్టిగారె చాలా మంచి వాడు' అంటే, రెండు వాక్యాలలో చెప్పవలసిన భావం ఒక్క

వాక్యంలో ఇముడటం కాక, "చిట్టిగారె" అనేపదం సర్వనామము
ఇచ్చే ప్రయోజనాన్ని ఇస్తుంది కాబట్టి. ఇదికూడా సర్వ
నామములేనాండి" అని కళ్లల్లో తెలిపి వికృతంగా వెలిగించు
కొంటూ అన్నాడు. అప్పటికి నాభయాలన్నీ భయంకరజీమూ
తాలలాగు నన్ను ఆవరించుకొన్నాయి. "నాకు చిట్టిగారెలు
ఇష్టం అనేసంగతి వీళ్ళకేమైనా తెలిసిందా చెపుమా" అని
నాలోనేను కళ్లు బిగబట్టుకొని అనుకొన్నాను. తెలిసే అట్లా
చేస్తున్నారని అనుమానపడ్డాను గనుక బెట్టు నేను తగ్గించుకోవలసి
వచ్చింది కాని అప్పట్లో ప్రాణాలన్నీ కళ్లల్లో నిలబెట్టి "ఒకే
అచ్చాయి, ఈధాతు యుష్మదస్మదర్థంబులమీంద దక్క నుండదు
పేర్ల ఉకారాంతకాంత శబ్దంబులకు ద్వితీయాషష్ఠుల ఇకారోకారం
చకారంబులు నిషేధంబులు" అని అథర్వణకారికలలో ఉంది.
వాడి నవ్వు చెప్పింది: ఎట్లా నడిపోతుంది; తెలిసిందా?" అని
వ్యాకరణ ప్రణేతకుమల్లె ఒక్కబిగువున సూత్రాన్ని ఊదేసి
"నీకు ఈమాత్రం తెలియదా" అనేభావాన్ని, "నాకెంత
పాండిత్యపటిమ ఉందో చూశావా!" అని ప్రకటించే
భావాన్ని తనలో జోడించుకొన్న ఒక్క చిరునవ్వు నవ్వేసరికి,
ఏమీ తెలియని కారణంచేత కామాలు అందరూ వాడివంక
చూచి "మాడావ్రతే ఊళ్ళకో" అన్నచూపులు చూశారు.

అల్లా దౌర్జన్యం చేసి ఆరోజు అవమానాన్ని తప్పించుకొన్నా.
ఆబడాయిలు చేసిన కొంటెతనం, దానికి సహజమైన పరిణామాన్ని
పొందనే పొందింది. మర్నాడు బోర్డుపైన గారెలబుట్టబొమ్మ

గీశాను. దానికూడా చిట్టిగారెలున్నవి. బొమ్మనాయనకు బాగా
వుంది నాకు కోపంవచ్చే విషయం కాకపోతే దానికి నాటికి
సొంతమాటగా ఇచ్చేవాణ్ణి. అయినా కథా నైపుణ్యాన్ని
లోలోన మెచ్చుకొని గుటకలు మింగి ఊరుకొన్నాను. అటు
పైని వారం రోజులు గడిచిన తరువాత ఒకరోజు నేను వ్యాకర
ణం చెబుతూ, "కుఱు-చిఱు-కడు-నడు-నిడు శబ్దముల ఱడల
కచ్చుపరంబగునపుడు ద్విరుక్తటకారంబగు" అనే సూత్రాన్ని
బాలబోధినీ సూత్రముల ప్రకారం బోధపరుస్తూ ఉదాహరణ
క్రింద 'కుఱు+ఉసురు=కుట్టుసురు, చిఱు+ఎలుక=చిట్టెలుక,
నడు+ఇల్లు=నట్టిల్లు, కడు+ఎదురు=కట్టెదురు' అనునవి ఉదాహ
రించి శ్రమపడి చెబుతుంటే అంతా చెవులు నిక్కపొడుచు
కొని వింటున్నారు. ఇంత నిశ్శబ్దంగా ఉండటం ఏదో ప్రళయ
సూచనే అని నేను అనుకొంటూ ఉండంగానే మళ్లీ ఆపొడు
గాటి కుర్రాడు లేచి "సార్! చిఱు+గారె=చిట్టిగారె అవు
తుంది గాదండీ" అన్నాడు. అర్జునుడు కర్ణుడిపైకి సర్పాస్త్రము
ప్రయోగించినప్పుడు చూచిన మాదిరిగా "వ్యాకరణాలలో
తప్పినా, సంధిలో తప్పలేదురా బాబూ నాకీ చిట్టిగారె
సంధానం" అని అనుకొని ఏమీచేయలేనప్పుడు మొదలకుండా
ఊరకోవాలె అనే రాజనీతిని స్మరించాను.

ఆరోజునుంచీ చిట్టిగారె అనే పదం నాకు సార్థం అయి
పోయి నాకున్న బిరుదులతోపాటు చేరిపోయింది. బిరుదు
లన్నిటిలోను అదే గొప్పదైనట్లూ, దానికున్న ప్రాముఖ్యం

దేనికీ లేనట్లూ, వాళ్ళు నన్ను 'చిట్టిగారె సూస్తారు' అని పిలుస్తారట. నా ముఖం చూసేగాని ఎవరూ అనకపోయినా నాకున్న సర్వనామం అని. సర్వనామము అంటె సర్వత్రా ఉపయోగించే నామము. ఇదీ మా కుర్రాళ్ళు ఇచ్చిన నిర్వచనము.

ఇటువంటి సర్వనామాలు అనివార్యంగా వస్తవి. మాస్టరు నల్లగా ఉంటే కాటికాకి అంటారు. ఎర్రగా ఉంటే దొండపండు అంటారు. పాలిపోయి తెల్లగా ఉంటే సున్నపు పిడత అంటారు. సన్నగా ఉంటే పీక అంటారు. లావుగా ఉంటే బాయిలర్ అంటారు. బొజ్జ పెద్దదైతే కూష్మాండం అని, పొట్టిగా ఉంటే మొట్టువంకాయ అని అంటారు. కళ్ళు మసకైతే కబోదిపక్షి. ఒకకన్ను గుడ్డి అయితే శుక్రాచార్యి. పాఠం బిగ్గరగా చెబితే డప్పు, మెల్లగా చెబితే బోరు. గబగబా నడిస్తే మెయిల్, మెల్లగా నడిస్తే స్నెయిల్. కాబట్టి ఎట్లావున్నా ఒకపేరు అతికిస్తూంటారు.

అయితే ఈ పేర్లు తీసడం పిల్లలతో పాటు సరదాగా తిరుగుతూ, వాళ్ళకు చనువు సంపాయించాలనే మాట తలపెట్టని వాళ్ళవిషయంలో మాత్రం నిషేధము. ఏదో చెప్పి చెప్పక తప్పించుకు తిరిగే మాష్టర్లవిషయంలో బహుళము కాని కష్టపడి చెప్పేవాళ్ళవిషయంలో మాత్రం నిత్యం!

కొత్తసూత్రాలు కల్పించటంలోకి కూడా మా కుర్రాళ్ళ జ్ఞానం వ్యాపించింది. 'నామంబులకు సమానమైన యర్థంబు స్ఫురించు వేరొక శబ్దంబు తత్సమంబు' అని సూత్రం చేశారు.

జానకిరామయ్యగారికి తోటకూర ఇష్టము. కాబట్టేన్ని, తోటకూర మాష్టారూ అన్నప్పుడు జానకిరామయ్యగారి పేరు తప్ప ఇంకోపేరు స్ఫురించదు. కాబట్టేన్ని తోటకూర అనే శబ్దం తత్సమమైంది. చిట్టిగారె, పులిహోర, గోంగూర, కంది పచ్చడి, సొరకాయ, సాంబారు, మొదలైన శబ్దంబులు కొన్ని కొన్ని వ్యక్తులయెడ తత్సమశబ్దాలైనవి.

ఇట్లు సర్వనామశబ్దములలో [illegible] చేరిన కొంతజ్ఞానం తత్సమశబ్దములలో ప్రవేశించి తద్భవశబ్దములలోకి పాకింది. "వర్ణలోప వర్ణాగమ వర్ణవ్యత్యయములచే తద్భవంబులగు" అనే సూత్రం వాళ్ళకు మనస్సుకు పట్టిన తరువాత, అది వాళ్ళ కల్పనాశక్తులకు ఉత్తేజం కలుగజేసింది కాబోలుమరి. మాష్టర్ల పేర్లు, ఆలోప ఆగమ వ్యత్యయాలను పొంది తద్భవరూపాలకు మాతృత్వం సంపాదించుకొన్నవి. శుద్ధిగచిచ్చు, ప్రకాశమ్ పగడము, రత్నం అందము, అయినట్లుగానే నరసింహం నరుసు, జానకిరామయ్య జ్యాక్ అనే రూపాలను పొందటం మొదలు పెట్టినవి. నాతోడి ఉపాధ్యాయుల పేర్లూ, నా పేరూ, నా స్నేహితుల పేర్లూ మా పరీక్షాధికారి పేరు, చివరకు తల్చుకొంటే గుండెకొట్టుకుంది. మా ప్రధానోపాధ్యాయుడి పేరుకూడా ఆ వర్ణలోప ఆగమ వ్యత్యయాలకు లోనగునట్లు చేయటమే కాకుండా వాటిని గోడలమీద వ్రాయటం మొదలుపెట్టారు మాకుర్రాళ్ళు.

నేను వేసిన వ్యాకరణబీజాలు మొలకలెత్తి మహావృక్షాలై

ఇట్టి విపరీతపు ఫలాలను ఇస్తాయని కలలోనైనా అనుకోలేదు. ఐతే మాకుర్రవాళ్ళ తెలివితేటలకు ముఖ్యంగా వాళ్ళకు పేర్లను కల్పించటంలోగల ప్రజ్ఞకు నేను లోలోన ఆనందించాను. అయితే మా ఉపాధ్యాయులలో పేదగుండె కలవాళ్ళు, నా తెలుగుబోధనవల్ల నాలికి మారుపేర్లు పుట్టటం సహించలేక ప్రధానోపాధ్యాయునితో చెప్పుకొన్నారు.

ఈవిషయం పెద్ద అధికారివరకూ వెళ్ళించని నాగుండె గుభేలుమన్నది. ఆయన మంచి పుస్తకాలలో ఎప్పుడూ ఉండాలని ప్రయత్నించేస్తున్న నేను, ఆయనసే నాకు జీవనాధారం కల్పించిన దేవుడని నమ్మియున్న నేను, నాఅమంగళుపుత్రులని మాప్రధానోపాధ్యాయుని పేరుతోకాని ముద్దుపెట్టుకోని నేను, నాఉదరపోషణకోసం, నాఉద్యోగం స్థాయిత్వం కోసం ఈ పని చేయడానికి ఒప్పుకొన్న నేను, నేను నేనని కొడి ఉపాధ్యాయులకు తెలిసిన నేను ఈమాట విని విధిని నిందించుకొని ఉద్యోగానికి నీళ్ళు వదలుకొని దరిద్రదేవతను ఆహ్వానించుకొన్నాను.

మా ప్రధానోపాధ్యాయుడు మర్నాడు నన్ను పిలిపించారు. ఆగదిలోకి పోవటం అంటే నాకు యమునిలోకంలోకి మహానరక బాధలు అనుభవించటానికి పోయే జీవుడికిమల్లె, గాలి తాకుడుచే రాలిపోయాకువలె, కంపించిపోయినాను. ఏదో ఇంత కలో అంబలో త్రాగి బతికకుండా నాకు ఈఉపాధ్యాయవృత్తి ఎందుకొచ్చింది? వచ్చిందనుకో! ఈవ్యాకరణ బోధన ఎందుకిచ్చారు? ఇచ్చారయ్యా ఈకుర్రాళ్ళు యిల్లా విపరీత పోకడలు పోవటం

ఎందుకు? పోతేమాటుకు ప్రధానోపాధ్యాయునికి ఎందుకు తెలియాలి? అది యింకొ సేపు పరితాపం పొంది, ఆ ఆపదనుండి తప్పించమని శ్రీకృష్ణుని ప్రార్థించి, "లావొక్కింతయులేదు, ధైర్యము విలోలంబయ్యె" అనే పద్యం చదువుకొంటూ, అడుగు గడుగుకూ, రాధామాధవుల్ని ధ్యానం చేస్తూ ఆయన గదిలోకి వెళ్లాను.

అయితే శ్రీకృష్ణభగవానులు ఆ సుముహూర్తంలో మూరి ఆయనను నాకు ప్రసన్నవదనుణ్ణిగా చేశారు. నేను పడ్డ అవస్థ అంతా నట్టి విభ్రమము. ఈ పేస్ట్ పెట్టటం గురించిన కథ అంతా ఆయన విని ఆనందించి తెగనవ్వి, అయ్యా, ఈ వృత్తి వృక్షాన్ని ఆశ్రయించుకొన్న పక్షులు ఈసంఘటనలు. మనం వాటిని తరిమివేయలేము. అవి అట్లా ఉండటమే ఆనందం. కమలంమీద తుమ్మెద వ్రాలుతుంది. భ్రమరముయొక్క కాళ్ళ తాకిడిచే పుష్పానికి తాత్కాలికంగా బాధ కలిగినా ఆ తుమ్మెదవల్ల పుష్పానికి శోభే కలుగుతుంది. అట్టి పుష్పమే చిత్రకారుని సృష్టిలో సంపూర్ణమైన సౌందర్యముతో కూడిన వస్తువ అని నాకు నచ్చచెపటమే కాకుండా, ఉపాధ్యాయుని వృత్తిలో ఇదియొక మాధుర్యం అని అందరికి తెలిసేటందుకోసం ఏవ్యాకరణపరిభాషల ప్రకారం ఏపేరు ఎట్లా మారింది అంటే నరసింహం నాసిగాను, వెంకయ్య వెంకాయగాను, ఉమామహేశ్వరరావు ఏమూ రామేశ్వరరావుగాను, రాజారావు గాబారావుగాను, వరదాచారి బురదాచారిగాను ఎట్లెట్లు మారినవో,

వ్యాకరణ తెక్కలలో ఓడించి, విషయానుక్రమణికతో సహా ఒక లిస్టు తయారుచేయమని ఆయన నాకు చెప్పి 'బతికానురా బాబూ' అని నేను నవ్వుతూ ఉంటే, తన పేరుకూడా ఆ చిట్టాలో వుంచి తీరాలని చెవులో ఆన పెట్టాడు మహానుభావుడు రసజ్ఞుడు ఆయన. ఆఖరుమాటలు ఏమిటంటే ఈ అల్లరి అఘుష్టంలో ఆగక సంహారప్రకరణంలోకి వాటి ఇద్దరు ఇద్దరి మేస్టర్ల పేర్లు కలిసి ద్వంద్వసమాసంగా తయారైనవి. వట్టి రోజుల్లో ఉపాధ్యాయజీవితసాధుర్యాన్ని అవి వేయినోళ్ళతో చాటుతూ ఉన్నా ఇన్‌స్పెక్టరు వచ్చినరోజులలో మాత్రం గోడలపై వేలాడుతూ సున్నపుపూతయొక్క తెలుపులో నుంచి అసలు పేర్లు తొంగి చూస్తూఉంటవి.

6

వాళ్లు—వీళ్లు

౧

అసలు ఈప్రకరణానికి 'వారు వీరు' అని నామకరణం చేద్దామనుకొన్నాను. 'వారు' అనేసర్వనామము ఒక యాథార్థంలో వాడుతున్నాను. మావారు అంటే భర్తకు, మా వాళ్లు అంటే భార్యకు ఎల్లాయాధమో, వారు అంటే అధికారి వర్గానికి, వీళ్ళు అంటే మాపిల్లలకు యాధమని గ్రహించగల

రని విశ్వసిస్తున్నాను. అయితే పిల్లకాయలవిషయంలో వీరు అనక సాధారణంగా వీళ్లు అంటాము. అందుకని ఆమాటే తీసుకొని దానికి 'వాళ్లు' అనే మాటను జోడుచేసాను. అధికారులూ బాలురూ కూడా మమ్మల్ని ఎల్లా అర్థంచేసుకొంటారో, మేము చేసిన పనులను ఎట్టి సంకుచితమైన దృష్టితో చూస్తారో, వాటికి ఎట్టి అర్థాంతరాలు కల్పిస్తారో, ఎట్టి విపరీత పరిణామంలో వారి మనస్సులకు పటుత్వాన్ని చూపెందుకై సాహసిస్తున్నానని సహృదయులమీకు విన్నవిస్తున్నాను.

వాళ్లల్లో కల్లా మా అధికారి మామేనేజరు. ఆయన ఉన్నత విద్యను గడించి పాఠశాలను స్థాపించి ఎంతో కష్టపడి నడుపుతున్నారు. పూర్వము ఏ చెట్టుక్రిందనో ఉండేది సర్వశాస్త్రాల సహితము. విద్య ఉచితమేకాక 'మావిద్యాపారస్సరా' అని అధ్యయనము ప్రారంభించేస్తిరి పోయి, విపరీతపరిస్థితులు లొచ్చినవి. ఇట్టి.........స్థితులలో ఒకపెద్ద పాఠశాలను పాలించటం కష్టతమమైన విషయము.

మా అధికారి బహునేర్పుగా వ్యవహారం నడుపుతూ సొమ్ము ఎన్నివిధాల రాబట్టాలో అన్నివిధాల రాబట్టి ఎంత తక్కువ వ్యయంచెయ్యాలో అంతే చేస్తాడు. ఉపాధ్యాయులను నియమించటం లోను, తక్కువజీతాలకు బేరం పైసలు చేయుటంలోను ఎటువంటి అసమాన ప్రజ్ఞఉందో పాఠకులకు బోధపడ్డదికదా! ఇక ఉపాధ్యాయులకు సంవత్సరం సంవత్సరం జీతాలు ఎక్కువచేయటం అనే ఆచారం అక్కడ తొలగిం

చారు. ఆయన ఇచ్చింది పుచ్చుకొని సంతోషించమని బోధిస్తారు.

సంవత్సరం పనిచేసిన తరువాత ఒకటో రెండో రూపాయలు ఎక్కువ జీతం యిస్తే వుపాధ్యాయులకు నూతనోత్సాహం కలుగుతుందనీ, చిరకాలంపాటు గొందు అభిమానం పట్టుట కలుగుతుందనీ, ఏదో ఒక సంవత్సరాలు పనిచేస్తే భవిష్యత్తు సౌఖ్యావహంగా ఉంటుందనే ఆశ ఉంటేనేకాని ఉపాధ్యాయుడు ఉత్సాహంగానూ ఉత్సాహంగానూ పనిచేయలేడు అనే విద్యావిధాన శాస్త్రజ్ఞుల మాటలలో ఆయనకు బొత్తిగా నమ్మకంలేదు.

ఆయన సిద్ధాంతాన్ని ప్రార్థ్యపక్షంచేసి జీతాలు తక్కువగా ఉండటం మూలాన మితవ్యయము అలవడుతుందనీ, జీతాలు అభివృద్ధి లేకపోవటం మూలాన సంతృప్తి ఓపిక మొదలైన సుగుణాలు పట్టుపడతవని ఆయన విశ్వసిస్తారు. జీతాలు వృద్ధి లేనప్పుడు పిల్లలు వృద్ధిఅగుట జరుగుతుందని ఆయన అనుభవంవల్ల కనిపెట్టారు. ఆదాయంలో క్షయానికీ, సంతానంలో వృద్ధికి కార్యకారణసంబంధం ఉందని ఆయన సంతానం లేని వాళ్లకు, అజీర్ణం గలవాళ్లకు, ఆకలిలేనివాళ్లకు కొంచెం జీతం తగ్గించి చూస్తారు.

కథలో నాటించి, ఎలుక ఇదే సిద్ధాంతాన్ని వ్యక్తపరుస్తున్నది. చుంచి మూషికంతో 'నువ్వు, నీజాతి నారు కలసి మాగాండ్లలోచేరి గాదెలకు బస్తాలకు బొరియలు పెట్టి ధాన్యం

అంతా తినేస్తున్నారు' అంటే మూషకరాజు తెలివైనచూపులు చూస్తూ మేము కొంచెమో గొప్పో తిన్నా, మీ యిళ్లలో ప్లేగువ్యాధిని తీసికొని వచ్చి ప్రవేశపెట్టి, మీ కుటుంబాలలో పడి తినేవాళ్లసంఖ్య తగ్గిస్తున్నాంగా, లేదా? ఉపకారమే చేస్తున్నాము. కృతజ్ఞత అయినా లేదుమీకు, అన్నడట.

ఇట్లా ఆయన పరిపాలన జరుపుతూ అప్పుడప్పుడు పాఠశాలను చూడటానికి స్వయంగా వస్తాడు. ఒకరోజున మిడిమిడి ఎండలో వచ్చాడు. ప్రొద్దుటి బడి అయిపోయింది. ఉపాధ్యాయులమంతా ఒకగదిలో కూర్చుని ఉబుసుపోక కబుర్లు చెప్పుకొంటున్నాము. వారు వచ్చారని తెలిసి వెళ్ళి కలుసుకొని, ఆయన ఎక్కడికి వెళ్లితే అక్కడకల్లా వెనకాల నడిచాము.

ఆగదీ, ఈగదీ చూచుకుంటూ ఆయన సైన్సు గదిలోకి వెళ్లాడు. ఆమూల ఈమూల తేరి పారచూశాడు. ఒకమూల పగిలిపోయిన గాజుబుడ్లు కనిపించినవి. బుడ్లు అనే ప్రయోగం నేను ఆయనవద్దనే నేర్చుకొన్నాను. ఆంగ్లంలో టెస్టుట్యూబులని ఫ్లాస్కులని అంటారే వాటినన్నిటికీ కలిపి బుడ్లు అనేమాట సామాన్యనామముక్రింద ఆయన వాడినాడు.

ఈ బుడ్లు చూచి ఆయన మొదట ముఖం చిట్లించుకొన్నాడు. ఇట్లు ఉదయించిన విసుకల్లా కోపంలోకి పరిణమించగా ఆయన, 'ఏమయ్యా! మంచీచెడ్డా తెలియనక్కరలేదా ఇన్ని బుడ్లు పగలగొట్టించావుకదా ఎవరిసొమ్ము అనుకొ

న్నావు. చిన్నతంపుచేష్టలా, లేకపోతే కొంటెతనమా?' అని నాలుగు చీవాట్లూ వేశాడు.

సైన్సు మాష్టరు, 'అయ్యా నాకు చాలా విచారం ఉంది. పిల్లలు వాటితో పనిచేసేటప్పుడు ప్రమాదవశంచేత అవి పగులుతాయని' అని వినయంతో విన్నవించాడు.

'అవునయ్యా, నీకు అంతమాత్రం తెలియదా! గాజుబుడ్లు పిల్లల చేతికిస్తారా? ఇన్నాళ్ళు చదివి ఇదేనా నీవు నేర్చుకొన్న విషయం. అసలు అటువంటి సున్నితమైన వస్తువులను పిల్లలు ముట్టుకునేటంతటి అవసరం ఏం వస్తుంది? ఏదైనా పని వుంటే నీవు వాడిచూపరాదా?' అని ఆయన కోపంగా అనంగానే పాపము సైన్సుమాష్టరుగారికి ఏమంటానికీ తోచక 'వాళ్ల చేతికి ఇయ్యక తప్పదండీ' అని యేమో చెప్పబోతుంటే అధికారి మాటకు అడ్డమువచ్చి,

'చాలు, చాల్లేవయ్యా అంత తప్పకపోతే నాకు చెప్పక పోయినావా, కానిదుంపతెగ. పోతేపోయింది. ఇత్తడివో సీనారేకువో ఇనుపవో చేయించి పడేశేవాణ్ణి. ఆ మాటమాత్రం అనకపోతివి నాతో! కొత్తవాళ్ళు మాష్టరుగాడుంటే కష్ట సుఖాలు తెలియవు.' అని ముఖం చిట్లించుకొని హెడ్‌మాష్టరు గదిలోకి పోయినాడు.

తరువాత పెద్దమాష్టరుతో కలుసుకొని ఏదో విషయమై తీవ్రంగా చర్చించాడు. చివరకు నన్ను రమ్మని కబురు పంపారు. ఏదో కొంపమునిగిందిరా, బాబు, అని మావా

ళ్ళంతా అభిప్రాయపడ్డారు కాని నేనుమాత్రం ఆయన సన్నిధికి నిర్భయంగానే వెళ్ళాను.

పెద్దమాస్టరుగారి గదిలో అధికారి, ఇద్దరు ముగ్గురు స్నేహితులు, ఒకరో ఇద్దరో ఉపాధ్యాయులు కూర్చున్నారు. హెడ్మాస్టరుగారు దుఃఖసూచక విచారాన్ని సూచించే ముఖంతో 'రావయ్యా నీమీదికి ఒక కేసువచ్చింది. ఆవిషయమై రహస్యంగా నిన్ను అడుగుతానని నేను మనవిచేస్తే, వారు ఒప్పుకోనక నిన్ను పదిమందిలోనే అడిగి చీవాట్లు వెయ్యాలని సంకల్పించుకొన్నారు. వారుఅడగటం నివృత్తికైన సమాధానం చెప్పకోలేకపోవటం ఆపైగాసలు కన్నాకాండ జరుగకుండ ఇప్పుడే వారిని శాంతించమని, ఆపైన తగిన సమాధానం చెప్పకొంటానని ప్రత్యేకంగా మనవిచేసుకో' అని పాపము ఆయననాకు శిష్యవాత్సల్యముచేత హితము బోధించినాడు.

'అయ్యా, మీరుచెప్పినహితవు నేను స్వీకరించలేనందుకు క్షమించండి. రానున్నది రాకమానదు. నేను చేసిన నేరమేమో తెలియజేయండి. తప్పుచేసివుంటే మీరిచ్చిన శిక్షను అనుభవిస్తాను' అన్నాను నేను ధైర్యంతో.

అధికారి నావంక ఉరిమిచూస్తూ 'మానాగభూషణం మీ క్లాసులోఉన్నాడు తెలుసునా? వాడికి మీరు చెప్పినవిషయం తెలియక మరొకమాటు తెలిసేటట్లు చెప్పమంటే చెప్పనని అన్నారట! అదేనా చేయవలసినది. కుర్రవాళ్లకు బోధ

పడేలాగు చెప్పనక్కరలేదా ? ఉత్తను ఉపాధ్యాయునికి ఉండ వలసిన లక్షణాలు ఇవేనా' అన్నాడు ఖాండవవనం దహింప నున్న అగ్నిహోత్రుడులాగ చూస్తూ.

నాకు అరికాలునుంచి నెత్తికి దాకా "అయ్యా, మీరు చెప్పినమాట నిజమే. నేను చెప్పనున్నమాట సత్యమే! అయితే ఎందుకంటారా అన్నానో కర్తకర్మ క్రియలలో చెప్పాలిసి వస్తే, మీరు ఇచ్చే సుప్రైవేటు పాఠాలకు నాకు ఒకమాటు కంటె ఎక్కువసార్లు చెప్పటానికి గిట్టదు. మీ యిష్టం." అని ధైర్యంగా ఒక్కగుక్కలో అనేశాను.

అక్కడనున్న పెద్దమనుష్యులు విరగబడి నవ్వారు. పెద్ద మాస్టారుగారు నవ్వును అణచివేసుకొని ముఖం చిట్లించు కొన్నారు. అధికారిమాటకు ఆ సుశాంతమైన ముఖం వేసుకొని క్రిందికి దిగి ఒకడెక్కు సుముహూర్తంలో వెళ్ళిపోయినాను.

ఆరోజు అట్లా ఆయన వెళ్ళిపోయి కమిటీ మెంబర్లలో కొందరికి నావిషయమై దురాగ్రహుడనో, అవిధేయుడనో, లేక పోతే మంచి మాస్టరు కాననో చెప్పి ఉంటాడు. అధికారుల నిరంకుశ ప్రభుత్వానికి తలలొగ్గవలసిందే గాని నోరెత్తి చెప్పు కొంటానికి మాస్టర్లకు అవకాశం లేదుగదా! ఏం చెప్పాడో మరి. కమిటీ మెంబర్లలో ఒకాయన, వైశ్యకుల శిరోమణి ఒకనాడు స్కూలుకు వచ్చి 'ఎవరండీ ఆయన' అని అడిగాడు. పైన చెప్పిన విషయాన్ని పురస్కరంగా తీసికొని హెడ్మాస్టరు గారు నేను నాలుగో ఫారంలో ఉన్నానని చెప్పి దారిచూపి

"ఏదో పరాభవం అవుతుందేమో" అని మనస్సులో అనుకొన్నాడట.

నేను గ్లోబును బల్లమీద పెట్టుకొని జాగ్రఫీ బోధిస్తున్నాను. క్లాసుకి పైట రెండునిమిషాలు ఉంచుని పని లోపలికి రాగా, పోనీలే అని నేనూ నమస్కారం చేసి మాట్లాడించాను. ఆయన ధుమధుమలు మిటమిటలు ఆయన నాలో ఏదో తప్పు పట్టుకోవాలెనని భగీరథప్రయత్నాలు చేస్తున్నట్లు స్పష్టంగా చెప్పినవి. అటుచూచి ఇటుచూచి ఏమీ తోచక ఏదో అప్రయత్నంగా ఆగ్లోబుమీద చెయ్యివేసేసరికి అది గిర్రున తిరిగింది. వెంటనే ఆయన నిప్పులు గ్రక్కుతూ, 'ఆహా! అయింది, దీపమేకులు ఊడగొట్టి ఇది పాడుచేశావే' అన్నాడు. గ్లోబు గుండ్రంగా తిరగటం మూలాన అది పాడు అయిపోయింది, మేకు లూడిపోయి అనుకొన్నాడు పాపం మానవుడు. నేను కాస్త హాస్యరసపిపాసాబాధితుడ్ని కాబట్టి, విచారం అభినయించి, 'అయ్యా, మీరు క్షమించాలి. ఏదో పొరపాటు జరిగింది. హెడ్‌మాస్టరుగారు మొన్న సెక్రటరీగారు వచ్చి పోయిన దగ్గరనుంచీ అసలే కోపంగా ఉన్నారు. మీరు ఈ విషయం ఆయనతో చెబితే నాకు తీరని కష్టం వస్తుంది' అని చేతులు నలుపుకొంటూ దీనంగా అన్నాను.

ఆ కమిటీ మెంబరుగారు సన్న నా భద్దాముస్న ఆగ్రహంతో ఉన్నారు కాని ఏమాత్రం కరుణచూపక ఆగ్లోబును పట్టుకొని సరాసరిని పెద్దమాస్టరు గదిలోకి చిందులు త్రొక్కుకుంటూ

పోవటం చూశాను. ఆయన మళ్లీ దగ్గిపోవటం నేను చూడ
లేను. కాని హెడ్ మాష్టరుగారు హాయిలంకొట్టి నన్ను కౌగిలించు
కొని విరగబడి నవ్వుతూ 'ఏమోయి, నీవు అల్లరివాడివోయి!''
అని చెవిలోన గిల్లాడు. 'పంచ లూడతయండి! ఊరుకోండి
మాష్టారూ!' అని నేను అన్నాను. ఆయన మళ్లీ నవ్వాడు.

నా అధికారిపర్వంలో పుస్తకాలు గడియారాన్ని కూడా
చేర్చకపోతే, ఆండగారి నిరంకుశప్రభుత్వానికి నేను ఆహుతి
అయిపోతానని భయపడి చేస్తున్నాను. ఏదో విధంగా
ఆ అధికారులు పెట్టే సంకటాలనుండి బైట పడవచ్చుగాని,
అచేతనమైనకూడా చేతనమైన జీవరాసులలో అగ్రస్థానంపొందిన
మానవులలో గౌరవపాత్రులైన ఉపాధ్యాయులమైన
మాకు కాలనిర్ణయం చేయటంలో సహాయకుడివలె పెద్ద ఉప
దేష్టలాగ పన్నెండుముఖాలతో ప్రత్యక్షమౌతుంది గోజూను
మా పాఠాలు డియూరం. నక్షత్రరాసులను గురించి గ్రహా
చలనం గట్టి అనుక్షణంకూడా మానవ జాతిక భావాలలో
విపరీతమైనట్టి ఉచ్చసంఘర్షణలు కలిగించి పొడుగుపాటి
ముళ్లులతోను, కుచించుకుపోయిన దృష్టితోను, మటమట
లాడే ముఖాలతోను, చిన్నచిన్న కాగితపుముక్కలమీద
విపరీతమైన ప్రశ్నలతోను మాకు దినం దినం బాలారిష్ట
అపమృత్యుదోషములు కలిగించే ఒకదాన్ని ఒంటి తరుముకు
పోయే రెండుముళ్లతో నిర్మింపబడిన ఓయంత్రరాజమా!
'ఏవం సతత యుక్తాయే భక్తాస్త్వా పర్యుపాసతే.'

నాశనము లేనట్టియు అక్షయమైనట్టియు ఆ మంత్రమును ఉపాసన చేయగా మాపైన దానికి కరుణ లేదు. మా గడియారాలను తలుస్తున్న ఊళ్ళోఉన్న ఇతర గడియారాలను తిరస్కార భావంతో తృణీకరించి స్వేచ్ఛాగతిని ప్రవహిస్తూ ఉండటమే కాకుండా ఉత్తమభక్తుడనో నెత్తిమీదతన్నే పూజారినో మా హెడ్ మాష్టరుగారి ఇష్టాన్ని అనుసరించి ఆయన ఆలస్యంగా వచ్చినరోజున వెనక్కి రెండు అంగుళాలు వేసి, పెందలకడే వచ్చినరోజున రెండు అంగుళాలు ముందుకేసి అనుకూలవతియైన భార్యలాగా ఆ మన ఇచ్ఛానువర్తియై యుంటుంది.

సెక్రటరీ కమిటీ మెంబర్లు బ్యాంకుగడియారము కాక మాస్కూలు ప్యూన్ కూడా మా అధికారవర్గములో చేరినవాడే! అతని నల్లగిన్నెం ఈ ఊరింటిలో తెల్లవారుస్తుంది. కాబట్టి అతనికి స్థానబలిమి ఏర్పడి స్వాతంత్ర్యం కుదిరిందమేకాక ఉపాధ్యాయులపైన నేరాలు చెప్పటానికికూడా ధైర్యం సంపాదించాడు. అతనేకాక పెద్దమాష్టరుగారి బావమరది, కమిటీమెంబర్ల అన్నయ్యల బావమరదుల కొడుకులు మాకు అధికారులే. ఇంక వీరిలో ఎవరు తల్చుకొన్నా చాలు మాకొంప మునగటానికి.

ఇట్లా ఈపాఠశాల అనే సంస్థకు చెందిన ప్రతిమనిషీ నిరంకుశపరిపాలనకు సాధన మవుతున్నాడు. నిరంకుశ పరిపాలన పూర్వపు పద్ధతి కాబట్టి మాపరిపాలకవర్గము సనాతనధర్మావలంబకులు అని చెప్పటమే నా అభిప్రాయంకాని మరొకటి కాదు. వారేకాదు. ఉపాధ్యాయులుకూడా మార్పుఅంటే

ఇష్టం లేక సనాతనధర్మావలంబకులే. వారు ఉండేది పాతపూరి కొంపలు చెప్పేవి తాతలనాటి పాతకథలు. ధరించేవి పాతవస్త్రాలు

పాతకాలంలో వున్న ప్రతిదన్నా కూడా ఈవిధంగా పాత విషయాలంటే అభిమానం కనపరుస్తు ఉన్నటువంటి సమయంలో ఒక్క గోడలుమాత్రం దానికి భిన్నంగా ప్రవర్తిస్తవి. ఇక్కడమటుకు ప్రాతవిషయాలకు చోటు ఏమాత్రంలేదు. ఏరోజు కారోజు క్రొత్తవిషయాలు గోడలమీద కెక్కుతవి. మాష్టర్లకు పెట్టేపేర్లు, తిట్లు, కొందరివిషయాన్ని వారికి కలిగిన అభిప్రాయాలు, ఇత్యాది సమస్తవిషయాలు ఏరోజు కారోజు గోడలమీద అచ్చుపడుతుంటవి.

7

ఇరుగూ — పొరుగూ

ఉపాధ్యాయవృత్తి అన్నివృత్తులలోను ఉత్తమమైనది. దానాల అన్నిటిలోను అత్యుత్కృష్టమైన విద్యాదానం చేస్తూ ఒకరి కొంప తీయటానికి కాని దొంగసాక్ష్యాలు సృష్టించి తెలివి అనే పదార్థంతో గారడీలుచేసి ఒకరికి అపకారం చేయటానికి గాని అవకాశం లేశమైన లేనిదీవృత్తి. అంతేకాకుండా అన్ని వృత్తులు ఉపాధ్యాయత్వానికి సాగిలపడి సాష్టాంగ నమస్కారం చేయాలిసిందే. ఎందుచేతనంటారా! ఉపాధ్యాయత్వంలేనిది

వృత్తికి పుట్టుక లేదు. మిషన్ తొట్టిలో కూర్చుండి సూదులను అందించే కుర్రవాడికి గడ్డం సాహెబు గులాం రాలీఖాన్ గురువు. విత్తనాల్ని పసుమునూనెతో పిల్లవాడికి స్వతంగా విద్యా ఉపాధ్యాయుడు. ఆసుపత్రిలో మందులను రంగురంగు సీసాలలో పోసే ఆ కుర్రకు డాక్టరు ఇచ్చిన చీటీ గురువు. కాబట్టి సూక్ష్మంగా చూస్తే ప్రతివానికి ఒక గురుస్థానం కనబడి ఆదర్శప్రాయమై, అనుకరణయోగ్యమై, పూజనీయమౌతుంది. మానవజాతికి ధర్మసూత్రాలు బోధించిన శాస్త్రకారులు గురువులు. వేదములు అపౌరుషేయములే అయితే వేదకర్తలు జగత్ గురువులు.

ఇట్లు వృత్తులకెల్ల మూలాధారమై ఇందుగలదందు లేదను సందేహము వలదు అని చెప్పదగిన ఉపాధ్యాయవృత్తికి లోకం గోడలు కట్టి బడిసంతులలో ఇమిడ్చి వేయుట మూలాన నా వృత్తికి వైశాల్యం కల్పించటానికి ప్రయత్నాలు సూచి సంకుచితమై, సాధారణమై, స్థిరమైన అర్థానికి కట్టుబడ్డ ఉపాధ్యాయునికి లోకంలో ఎట్టి విపరీతములు ఆరాధనాలు, అగౌరవాలు, భక్తిపురస్సరాభినందనాలు కలుగుతున్నవో, వాటిని గురించి నాకు తోచిన అర్థాలు నాకు కలిగిన ఆనందంతో సహా చూపి నా యందు సానుభూతినే మూర్తిభవించేసుకొన్న మీవంటి సహృదయులకు తెలియజేసుకొనే తృప్తికోసం మీ అధికారాన్ని వేడుకొంటున్నాను.

అయితే చదువరులైన విమర్శకశిఖామణులారా! నిశితమైన

మిూబుద్ధికి మొద్దుపోగొట్టుకో, అర్థాతత్వాలు కల్పించేమిూధీ విశేషాలకి మత్తుమందు వేసుకొని, ఉత్తేజితమైన భావాలని వెతుక్కొనే సుజాతిహృదయానికి నా ప్రశంసను మంచుపరిమళంగా ఎచుకొని మూగసొగసు కలిగిన ఆనందాన్ని అనుభవిస్తూ, నా మాటలలో మార్పు నా ఆత్మలో ఆత్మైనానుభవంలో అనుభవమై ఉండాలని మనవి.

ప్రతిమానవునికీ ప్రపంచంలో ఇతరవ్యక్తులతో సంబంధం ఉండక తప్పదు. ఉపాధ్యాయుడూ మానవుడే కాబట్టి అతనికి మానవజాతికి జరిగినట్టియు ఇటుకు పోగుకు, మన్నట్టియు ఇతరవ్యక్తులతో సంబంధం కలిగినప్పుడు ఎట్టి విపరీతానుభవాలు కలిగినవో ముందు చెప్పదలచుకొన్నాను.

మాపొరుగున వున్న ఒక పెద్దమనిషి యింటికి నేను ఒక రోజున వెళ్ళాల్సి వచ్చింది. ఆ ఇంటివసారలో చాలామంది స్త్రీలు కూర్చుని లంకామాగిమో కుచ్చెళ్ళకథో మరి ఏదు కొంటున్నారు. వాళ్ళను చూచి లోపలికి పోవటానికి సందేహించి దూరంగాను చూచి ఉండగా నాస్థితి వాళ్ళు గ్రహించి దిగ్గున లేచి పోయినారు. అట్లా వాళ్ళు లేవటం నాగౌరవానికి ప్రణామాలని నేను లోలోన ఉప్పొంగి, అప్రయత్నంగా పొంగిన ఛాతీని ముందుకు తోసుకుంటూ రెండడుగులు వేసి "అమ్మా సుబ్బారావుగారు ఉన్నారా?" అని అడిగాను. ఆమె, "లేరండీ" అని వినమ్రురాలై అధోముఖియై చెప్పింది. ఆమె యీ కుర్రవాడికి, అంటే యీ ఉపాధ్యాయునికి

చూపిన భక్తిగౌరవాలకు సంతోషించి ఇట్టిగౌరవాన్ని ఆకర్షించ
గల వ్యక్తికి ధన్యస్తోత్రము చేస్తూ, తిరిగి గుమ్మం దాటక
ముందే 'ఓస్, ఎవరో అనుకొన్నానే, నేను తహశీల్‌దారో
పోలీసుఆయనో అనుకొన్నాను ఎవరో తెలుసునా? మన
చంటివాడి మేష్టరు' అని అనటం నాకు వినిపించింది. "మేష్టరు
అంటే అన్నది. చంటివాడికి మేష్టరేమిటి!" అని నొక్కి నొక్కి
అను కొంటూ నాకామాటలు వినిపించినట్లు అభినయాలు
చేస్తూ చేతికర్ర వలయాకారంగా త్రిప్పుకొంటూ. ఇన్ని
పరీక్షలు ప్యాసై ఇంతచదువులూ చదివినా పోలీసువాడికున్న
గౌరవం ఉపాధ్యాయుడికి లేకపోయెనా అన్న విచారంవల్ల
కుంగిపోయిన వక్షస్థలానికి కృత్రిమానందభిక్ష పెడుతూ
అడుగులో అడుగు వేసికొంటూ వెళ్ళిపోయినాను.

ఆడవాళ్లు సరే. ఆడదానిమాటకు విలువేమిటి అందాము.
మొగవాళ్లు పెద్దమనుష్యులు, మంచిచెడ్డలు తెలిసి పదిమందిలో
తిరగనేర్చినవారుగదా! ఒక పల్లెటూరు పెద్దమనిషి మా
యింటిప్రక్కన ఉండేఆయన ఒకరోజున వచ్చి నన్ను కలిసికొని
"అయ్యా, మాఅబ్బాయి ఎట్లా చదువుతున్నాడండి" అని
అడిగాడు. తల్లిదండ్రులు అట్లా అడిగినప్పుడు తగిన సమా
ధానం చెప్పటం ఉపాధ్యాయునివిధి కాబట్టి వారిని కూర్చోమని
గౌరవించి, మార్కుల రిజిస్టరు తెప్పించి చూడగా, నాకు
ఆకుర్రవాడికి వచ్చిన మార్కులు చూచేసరికి పరమానందం
కలిగి, నాక్లాసు కుర్రవాడు నాశిక్షలో నున్నవాడు ఇంత

తెలివితేటలతో ఉన్నాడను సంతోషంతోనూ, దానివలన నాకు ప్రతిఫలరూపముగా తండ్రినుంచి రాగల గౌరవ కృతజ్ఞత లున్నా ఊహించుకొంటూ అప్రయత్నంగా "గుడ్" అని అన్నాను. ఆయన తెల్లపోయి ఎందులోనండీ అన్నాడు. "అన్నిట్లోను" అన్నా, నేను ఆయనవంక నిదానంగా చూస్తూ. ఆయన ముఖరేఖలలో మార్పు లేకపోవడంచేత కృతఘ్నుడని నిశ్చయించుకొని అక్కడ ఉండటానికి ఇష్టంలేక వెళ్ళిపోతుంటే ఆయన పెదవులు విప్పి ఒకమంచిమాట మాట్లాడకపోవటం సరిగదా, మేకులాగ నుంచుని ఉన్నాడు. నేను గుమ్మం దాటినతరువాత పక్కవాళ్ళతో, ఆయన "పైగా ఎందుకట్లా నావంక చూస్తాడు ఆయన, తనేదో మహా ఘనకార్యంచేసి నట్లు! అన్నిట్లో గుడ్డులయితే ఈయన చేసిన ఉపకారం ఏమిటి, నెలనెలకూ అయిదు రూపాయలూ తినటం తప్పితే?" అన్నాడట.

అతనికంటె ఘనుడు మల్లయ్యశ్రేష్ఠి నూవీధిలోని యింకో పెద్దమనిషి అయిదోక్లాసులో ఫెయిలు అయినాడు ఆతనికుమారుడని ఆయనకు కోపంవచ్చింది. డిక్టేషనులో తక్కువ మార్కులు రావటం కారణంగా అతనిని అయిదోక్లాసులో అట్టె పెట్టాము. ఆరోజు సాయంత్రం కుర్రాడితండ్రి రౌద్ర మూర్తియై వచ్చి, "ఏమయ్యా, మాఅబ్బాయిని తప్పించావట. ఎంచేత?" అన్నాడు కారాలు మిరియాలు నూరుతూ. ఆయన వైశ్యుడు స్కూలు కమిటీలో ఒకడు. అందుచేత

ఆయనకు విషయం నచ్చచెప్పాలిసిన అవసరాన్ని అవలంబ నంగా చేసికొని ' అయ్యా మీరు వక్తకులుగదా ! మీ అబ్బాయి రేపు బేరాలు చేస్తుంటే సరిగ్గా పద్దులు వ్రాయ వద్దా! అవే ఇక్కడ చెప్పుతున్నాము. మాట ఒ తప్పు లేకుండా వ్రాయగల అభ్యాసం మీ వాడికి రాలేదు. అందు చేత తప్పించాము ' అన్నాము. "ఏమాట తప్పువ్రాశాడండి" అని ఆయన అడిగాడు. చింతపండు అనేమాట 'శింతపండు' అనవ్రాశాడండి అని చెప్పి ఆయన సానుభూతికి ఆమో దాన్ని కోరే ఒక చిరునవ్వు నవ్వాను. ఆపెదవులపై చిరు నవ్వు ప్రతిఫలించకపోగా, పిసుగులో నుదుటిలు పడ్డ ముఖంతో ఆయన "ఓస్ ఇదేంటయ్యా, నేనేమిటో అను కొన్నాను ! చింతపండు అంటే నేమి? శింతపండు అంటే నేమి? దాని పులుపు విరిగిందా? ధరతగ్గిందా? చాలుచాలు. చింత పండు అని వ్రాయాల, శింతపండు అని వ్రాయరాదు అని ఎట్టిపట్టింపులు పెట్టుకోక, పైక్లాసులో వేసి, డోకరాలు కట్ట డంనేర్పి కాస్త లెక్కడొక్క గట్టిచేయండి " అని హితబోధ చేస్తుంటే నాఉద్యోగం నిలుపుకొనేందుకు నేను తలయూచి, 'చిత్తం' అనాలిసొచ్చింది.

పాఠశాల పరిపాలక వర్గంలో అట్టిఅజ్ఞానులు ఉంటారాన్న సందేహము ఉదాసీనత మీకు కలుగుతుందేమో! తాలూకా పాలకసంఘానికి ఒకమాటు ఆరోగ్యవిషయమై అధికారి వ్రాసినరిపోర్టులో కలరావల్ల చావులు నూటికి 12-7 అని

ఉంది. 'పన్నెండుచుక్కాఏడు' అంటే ఏమిటో ఒకళ్ళకూ అర్థంకాలేదు. పొరపాటున పద్దెనిమిందా గూ అంటే నూటికి 127 గురు చచ్చారని అర్థం వస్తుంది. 'మరప్రసక్తిన కాలంపు మనతెలంగు పాడువడినట్టి' వానిక్కల పరిచయమును తెలివి పెట్టకెత్తారు. అప్రయత్నంలో బుర్రలు గోకటంమూలాన పుస్తుపడితే పద్దెయ్యోమూ కాని అర్థంమాత్రం స్ఫురించలేదు. చివరకు ప్రక్కనే ఏదో పనిచేసుకొంటూ ఇదంతా, వింటూనే తలనవ్వు నటిస్తూ "ఎన్నడినాతే ఏంచెప్పరా బాబూ" అని ఆలోచిస్తున్న ప్రెసిడెంటుపద్దకు ఈకఠినసమస్యకు సమాధానం కోసం వెళ్ళారు. ఆయన ఒకమాటు చూచి నిరసంగా నవ్వి, "యీచుక్కేమిటనా మీగోడవ? ఏమిలేదు. కలరావల్ల నూటికి 12 గురు చచ్చారు. ఏడుగురు చావటానికి సిద్ధంగా ఉన్నారు." అనిచెప్పి "ఆమాత్రం దానిఅర్థం తెలుసుకో లేనివాళ్ళు తాలూకాబోర్డు మెంబర్లు ఎట్లా అయినారయ్యా" అని నాలుగు చీవాట్లువేశాడు. పాపం వాళ్ళు నాలిక కొరుకు కొన్ని, "అసలు ఆయనను ఎందుకు అడిగాము? ఏబడి పంతులునైనా అడగవలిసింది. లేకపోతే మనమే పరిశోధన చేయాలిసింద" అని నొచ్చుకొన్నారు.

ఈపరిశోధకులలో, కుర్రివాడు ఇంటికి ఏడుస్తూవస్తే, "ఎందుకురా నాయనా ఏడుస్తావు" అని అడిగి "మాస్టరు గారు చైనా యెక్కడుందని అడిగారు, నేనుచెప్పలేకపోయి నాను. అందుకని కొట్టారు" అని కుమారుడు చెప్పిన

జవాబువిని జాలిపడి, 'నాయినా! ఇక్కడనుంచి ఏది ఎక్కడ పెట్టిందీ జ్ఞాపకం ఉంచుకో యేం' అని కన్నకడుపుగల సహజమైనప్రేమతో ప్రబోధము కావించిన తండ్రినికూడ మెంబరుగా చేర్చుకోండి అనినాప్రార్థన.

అయితే పల్లెటూరి పెద్దమనిషి, పొరుగింటి మల్లయ్య బోర్డుమెంబర్లు అయిదు బర్లూ రాని అధికారులు. వారి మాటలెందుకు ? ఆంగ్లవిజ్ఞానసంపన్నులై న్యాయ వాదులూ తత్సంబంధమైన వృత్తిలో ఉండేవారు చదువులలో సమానమైన ఉపాధ్యాయుణ్ణి గౌరవిస్తున్నారా ? అంటే అదీసున్నే !

బడి పడవడంతోనే, అసలు నేను సరాసరి ఇంటికెళ్లి పిల్లవాణ్ణి ఎత్తుకొని కాలంపుచ్చుకొంటానుగాని ఒకక్లబ్బుకు క్లబ్బుకు వెళ్లేవాణ్ణి కాదు. ఒకరోజున కర్మంజాలక వెళ్ళాను. నాతో చదువుకొన్నవాళ్ళు, ఇంకా ఇతరస్నేహితులు అక్కడ వున్నారు. నన్ను చూచి ముసిముసినవ్వులు నవ్వుకొన్నారు. ఎప్పుడూ రానివాణ్ణి వచ్చానని నవ్వుకొంటున్నారని నాలో నేను సమాధానం చెప్పుకొని ఊరుకున్నాను. అందులో ఒకాయన "ఉపాధ్యాయుడంటే ఎట్టిలక్షణాలు కలవాడు" అని నిర్వచనం అడిగాడు. నాకు మాట్లాడటానికి అదను దొరికింది. నాకున్న శాస్త్రజ్ఞానాన్ని చూపడానికి దొరికిన అవకాశాన్ని పోగొట్టుకోకూడదని అనుకొని, L. T. క్లాసులో చదువుకొన్నదంతా త్రవ్విపోసుకొని "ఉపాధ్యాయుడు జ్ఞానసంపన్నుడుగాను, దయాసముద్రుడుగను, శాంతుడుగను,

దాంతుడుగను, జితేంద్రియుడుగను ఉండా" లని ఏమేమో రత్నాలలాంటిముక్కలు అని, నేనూ అటువంటివాణ్నే అని వాళ్లు అనుకోకతప్పదుగదా, వాళ్ళవృత్తికి అన్యాయం అసత్యం ఆయుపుపట్లు. మంచిముత్యాలు రత్నాలలాంటి సుగుణాలే ఉపాధ్యాయుని ఆయుపుపట్లు, అని ఆనందపరవశుణ్ని అయి సమీపాలిత సిత్రాలలో వాళ్ళవంక చూస్తూంటే, అందులో ఒకాయన వికారంగానవ్వుతూ, నానవ్వు చూసుకోకుండా " మాస్టారూ, అది కాదండీ. స్వాభిప్రాయము (a will of his own) ఎవరికైతే ఉండదో అతడే ఉపాధ్యాయుడు. where as cattle are not teachers పశువులు ఉపాధ్యాయులు కానేరవు ఎందుకనగా అవి ఒకప్పుడు కాకపోతే మరోప్పుడైనా, స్వంతఇచ్ఛను, స్వాభిప్రాయాన్ని కనపరుస్తవి " అని చెప్పేసరికి నావంక, నిజమా అబద్ధమా అని వెయ్యికంఠాలతో అడిగే చూపులు చూస్తూ, ఆచూపులకు తోడుకోసం కాబోలు నవ్వుటాంతలను వదిలాడు. వాళ్ళు తెరలుతెరలుగా నవ్వారు. నాముఖం చూడను ఊరక నవ్వాను. ఒక్కొక్క నవ్వు తెర నాముఖంలో ఉండే ఒక్కొక్క జీవకళను తినేసింది.

ఇట్టి అపూర్వపరాభవాలు పొందుతూకూడా తలమోస్తుకొని తిరుగుతూఉన్న ఉపాధ్యాయుని సహనము మొదలుగాగల సుగుణాలను గౌరవించే మంచిరోజులు రాకపోతయ్యా అని నిరీక్షిస్తున్నాను.

8

ఇంటా—బయటా

ఉపాధ్యాయుడికి ప్రపంచంలో ఉండే వ్యక్తులతోటి సంబంధాన్ని గురించి వ్రాయదలంచుకొన్నాను. కాబట్టి ఇరుగుపొరుగునా కలిగే మర్యాదలలో ఆటాపటకి విలువలేదు. ఇంటా, బయటా కూడా ఉపాధ్యాయునికి ఎట్టి అపూర్వమైన మర్యాద కలుగుతున్నదో చూపాలనుకొన్నాను.

అయితే ఒక సంగతి. నాకీ అపూర్వ అనుభవాలను పరాభవాలను కల్పించిన వ్యక్తులలో మీరూ ఆపక్షమే నన్నుజూచి నవ్వాలని సంకల్పించుకొన్నారా? నేను ఈవ్యాసంలో ప్రతి అక్షరంలోను ప్రాణప్రతిష్ఠచేసి ఊదిఉంచిన మంత్రప్రాబల్యంచే అట్టి వక్రభావం, మీమనస్సులోనుంచి మీదృష్టిలోనికి మళ్ళేటప్పటికల్లా ప్రతిఅక్షరం తనరూపంలోని వంపులనుకుదించుకొని పూర్ణానుస్వారరూపాన్ని పొందుతుంది. మీకు అప్పుడు కనిపించేది ఒక్కబిందురూపమే. కాబట్టి అనవసరంగా అవమానాన్ని ఆహ్వానం చేసుకోకండి – అని నామనవి.

ఇంటాబయటా అనటంలో నాఉద్దేశం ఉపాధ్యాయుడికి ఇంట్లోనుబయటాఅంటే ఇల్లుదాటినతర్వాత ఎక్కడనైనాసరే స్కూలులోగాని తదితరచోట్లగాని కలిగే మర్యాదనుగురించి వ్రాయుటమే.

మొదటి రెండుమూడు విషయాలు మా కుర్రవాళ్ళను గురించి చెప్తాను. కళ్ళుమూసుకొని పాలుత్రాగుతూ, తన్నెవరు చూడటంలేదని అనుకొనే మార్జాలమానసికతత్వంతో తూకంలో సరిపోయే ధీశక్తిభారంగల మా కుర్రవాళ్ళకు పాఠశాల తెరచినరోజునే సరిగ్గా అందరికి ఆరోజునే, ఒకడికి అవసరమైన పని ఒకడికి కడుపునొప్పి ఒకడికి గ్రహణిబాధ వస్తూఉంటవి. అంతేకాక మా నాయనమ్మ చచ్చినదనియొకడు మా యింట్లో చిన్నమ్మరితొక్కుతారని ఒకడు, మా అక్కయ్య పెండ్లివలన బాధపడుతుందని ఒకడూ వ్రాస్తూఉంటారు. మేము వాటిని అందుకొని మామూలుగా మంజూరుచేస్తూఉంటాము. అట్లా సెలవుచీట్లు పంపిన విద్యార్థులు అట్లావ్రాసిన తల్లిదండ్రులు లేకపోతే ఏబాబాయిగానో దస్కతుపెట్టిన ధర్మబుద్ధులైన పెద్దమనుష్యులు ఈ మా అనుభవాన్ని చదివి తమప్రజ్ఞకు ఆనందపడి తమ తెలివితేటలకు తాముగా ధన్యవాదములు పలుపుకునేచదువరులూ మమ్ములనుగురించి తక్కువగా యోచించటం ఎంతో పొరపాటు అన్నవిషయం గ్రహించటం తమ ఆనందావేశాన్ని మరచిపోకండి.

మొదటి చిత్రానుభవం నేను పిల్లవాళ్లకు ఆర్యులను గురించి చెప్పిన ఒకపాఠంతో సంబంధించినది. ఆర్యుల ఆహారము ఆచారభోజనాది విషయమునుగురించి వారి రాజకీయ సాంఘిక మతైకసంస్థలనుగురించి బోధించి మర్నాడు ఆపాఠం మీద ప్రశ్నలువేస్తూ ఆర్యుల ఆహారమేమి? అనేప్రశ్న

క్లాసుమీదికి విసిరి నేను ఇంతవరకు విన్నకుండి ప్రభువులను మధ్యపరగణాలలోని వాకటులతో ముడిపెట్టుతున్నానుగదా ? అట్లయితే "అగ్నిష్టోమాప్తోర్యామోక్థ షోడస్యాతి రాత్ర వాజపేయ బృహస్పతి సవనాన్యసృగి చతురశ్వమేధ యాజస్య' అని శాసనము తెలుపుతూవున్న మొదటి ప్రవరసేనునికి దక్షిణానికి సంబంధించిన శ్రీశైలమందున్న శ్రీపర్వతస్వామి ఇష్టదైవ మెట్లయినాడు. వాకటులది అసలు దక్షిణామైయుండి ఉత్తరమునకు పోయియున్నారా ? లేక ఒకశాఖ ఉత్తరములోను మరియొక శాఖ దక్షిణములోను పాలించినారా ? కేవలము ఔత్తరాహులే అయితే వారి శాసనములు ఏలూరు దగ్గరలూరు అమరపురంలో ఎట్లాదొరుకుతాయి ? అమరపురం ఎక్కడుంది ? గుంటూరుజిల్లాలోని అమరావతినే అమరపురంగా చేయటానికి సాధనం ఏమైనా ఉందా ? అని తీవ్రమైన ఆలోచనలో నుండగా ఒకకుర్రవాడు ఆర్యుల ఆహారము పాలు పిండిదుంపలు అనిచెపుతూఉంటే నేను గోళ్లుకొరుక్కుంటూ నాఆలోచనలో మునిగి వాడిమాటలు వినిపించుకోకుండా "ఇంకా, ఇంకా" అన్నాను. ఆకుర్రవాడు మళ్లాకాయలు పండ్లు, మాంసము సోమరసము అని చెప్పినా నేను "ఇంకా ఇంకా" అనటంచూచి "గోళ్లు" అన్నాడు. ఆమాటవిని నేను ఊహాకన్యల ఆలింగనంలోనుంచి ఉలిక్కిపడి చూచేసరికి క్లాసు అంతా నవ్వుతున్నారు. నాచేతిగోళ్లు ఇంకా దంతసందులలోనే ఉన్నవి. ఆకుర్రవాడికళ్లలోమాత్రం కార్తికజ్యోత్స్నలు

వెలుగుతున్నవి. ఏమిచేసేది ? నవ్వి ఊరుకొన్నాను.

పూర్వమొక ఉపాధ్యాయుడు భూతదయమీద పాఠం చెప్పి సమస్తజీవులయందును భగవంతుని అంశఉందనీ సృష్టి అంతా శ్రీభగవానుని లీలయని ఏజీవియందుగాని కాఠిన్యము పూనక సోదరభావముతో చూడాలనే విషయాన్ని నీతిపురస్సరంగా బోధించి బోధనాపద్ధతులను అనుసరించి ప్రశ్నలరూపంగా వాళ్ళభావనాశక్తికి ఉత్తేజం కలిగించాలని,

"ఒరే అబ్బాయి ! ఒక చాకలివాడు ఒక గాడిదను చావగొట్టుతుంటే నేనువెళ్ళి ఆగార్దభాన్ని రక్షించాను అప్పటి నాప్రవర్తన ఎట్టిదని అనుసరించినదని నీవు విమర్శిస్తావు" అని అన్నాను. జీవకారుణ్యము చూపులలో బుద్ధదేవునిలాగ ప్రవహింపచేస్తూ అప్పుడు అక్లాసులోఉన్న (ఒకపోడుగాటి కుర్రవాడు అయుంటాడు) అబ్బాయి ఒకడు చప్పునలేచి స్థైర్యంగాను స్పష్టమైన గొంతుకతోను "సోదరభావంతో ప్రవర్తించారండి" అని తడుముకోకుండా అనేశాడట.

ఇట్టి విచిత్రానుభవాలు మీకేవస్తవి అనికాదు.ఒక లోపంగా భావిస్తారేమో! వారలకుకూడావున్నవి. ఇట్టివిచిత్రానుభవాలు అచ్చుపుస్తకాలలోకూడా పడ్డవి. ఒకదొర ఉపాధ్యాయుడు భూమి గుండ్రంగాయున్నదని ఎంతబోధపరచినా బాలురకు జ్ఞాపకం ఉండకపోవటంచేత పరీక్షాధికారివచ్చి భూమి ఏఆకారంలో ఉందనిఅడిగితే వాళ్లుతప్పక తెల్లముఖాలు వేస్తారని

భయపడి వాళ్ళ జ్ఞాపకశక్తికి అపాయంగా వుండటానికి "ఒరే అబ్బాయి భూమి ఇదిగో ఈపాదుముబుర్రలాగ గుండ్రంగా వుంది. రేపు పరీక్షకులుగానొచ్చి మిమ్ములను ప్రశ్న అడిగితే నాపాదుముకాయ జ్ఞాపకం తెచ్చుకొని గుండ్రంగావుందని చెప్పండి" అని నచ్చచెప్పినాడు. ఆయన అనుకొన్నట్లే ఇన్స్పెక్టరువచ్చి భూమి ఎట్లావుందని అడగనే అడిగినాడు.

పిల్లలంతా ఏకగ్రీవంగా "ఆదివారంనాడు నలుచదరంగాను మిగిలినరోజులలో గుండ్రంగానువుంటుం" దని అన్నారు. పరీక్షకులూ టీచరూ తెల్లపోయినారు. ఆఆదివారం రోజున నలుచదరమైన పాదుంకాయనూ ఇతరరోజులలో గుండ్రనికాయనూ ఉపయోగించే అలవాటు ఆఉపాధ్యాయునికి వుంది, అందుచే ఆకుర్రవాళ్లు అట్లాఅన్నారు.

కుర్రవాళ్ళకూ, మాకూ, పాఠశాలలో ఇట్టిసంబంధమున్నా బైట, వాళ్లుచూపించే ప్రేమాభిమానము నేను తల్చుకున్నప్పుడు మాత్రం నాహృదయం ఆనందములో పొంగిపోతుంది. ఏకుర్రవానిని పిలిచి పనిచెప్పినా నామాట శాసనంగా గ్రహించి సంతోషంతో గంతులువేసుకొంటూ పనిచేస్తాడు. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాన్ని ఏలే చక్రవర్తికైనా అట్టి నౌకరులు ఉండరు.

ఒకనాడు నేనుఏదో తొందరపనిమీద గబా గబా నడుస్తూ వెళ్లుతుండగా వెనుకనుంచి ఒకకుర్రాడు ఎక్కడినుంచో 'సార్ సార్' అనుకుంటూ పరుగెత్తుకొని రావడంచూచి పాపము ఎందుకో అని ఆగాను. వాడురొప్పుకొంటూ నాయె

దుట నిలబడి విస్మయానందాలతో తలమునకలైన నాతో వాడు "ఏమీలేదండీ నమస్కారమండీ సార్" అని అన్నాడు. పిచ్చివాడు నమస్కారం పెట్టడానికి ఇంతదూరం పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చాడు. భక్తిఅంటే అదే భక్తి అని సంతోషించాను.

వాళ్ళభక్తే కాకుండా వాళ్ళభయంకూడా అటువంటిదే. ఒకమాటు నేను చీకటిపడ్డ తరువాత ఒకవీధి వెంట వస్తున్నాను. ఒక కాలుపొడుగు చిన్నవాడు సిగరెట్టునుకాల్చుకొని పొగపీల్చి విలాసంగా ఒదులుకుంటూ రావటం నాకళ్ళబడ్డది. నన్ను చూడడంతోనే వాడు దాన్ని మాయంచేశాడు. అయితే నేను వాడిని వదలలేదు. "ఏమోయి! ఇంతచిన్నవాడవే! అప్పుడే నీకు సిగరెట్లా? సిగరెట్టు త్రాగరాదని నీకుపాఠం చెప్పలేదటోయి! 'సిగరెట్లను బీడీలను త్రాగరాదు' అనే పద్యం చిన్నప్పుడు నీవు నేర్చుకున్నావు కాదా! మళ్ళీ ఇదేమి పని?" అని గట్టిగా చీవాట్లు పెట్టాను. సిగరెట్లు త్రాగు అలవాటు నాకిప్పటికి అలవడని కారణంచేత ఆత్మధైర్యంగా అట్లా అనగలిగినాను.

నేనెంత చెప్పినా వాడు "నేను తాగటంలేదండీ, నేను తాగడంలేదండీ" అని అంటాడేగాని సిగరెట్టు పారెయ్యడే. చేతులో సిగరెట్టు కనబడుతున్నా ఇట్లా అంటాడు వీడు! ఇదేమి పెంకితనమా? అని విసుక్కొని ఎప్పటికి బాగుపడతావు? ఇంతనిశ్చయంగా పెంకెగా కళ్ళతో నేనుచూచినవిషయాన్ని కప్పిపుచ్చాలని చూస్తావేమిరా? అంటేవాడు నామాట కొనసా

విని "లేదండీసార్ నేను తాగటం లేదండీ!" అని మళ్ళా
అనటం నాకు ఆశ్చర్యం కలిగించటమే కాకుండా వళ్ళు మళ్ళీ
మండించడంమూలాన చెయ్యిపట్టుకొని వేళ్ళచాటున దాక్కొని
ఉన్న సిగరెట్టును చూపి "ఇప్పుడేమంటావురా" అని అన్నాను.
మాస్టరునుచూచినా ఆగిపోకుండా పొగను మేఘ మేఘాలుగా
నాగజపడగం పైకిపంపుతూ తనజీవిత ప్రమాణానికి ఆటంకం
కల్పించిన నన్నుజూచి కన్నెర్రజేసిన సిగరెట్టుయొక్క నిర్భయాన్ని
కొంత కొంత తనలో స్ఫురింపజేస్తున్న గొంతుకతో ఆకుర్ర
వాడు "అ కాదండీ, మాస్టారూ! ఈ సిగరెట్టును మా
అన్నయ్య కాల్చుకొమ్మంటే కాల్చుకుంటున్నానండి"
అన్నాడు. ఈ విచిత్రమైన జవాబిచ్చిన కుర్రవాడు ఎవరా అని
మొహంమీద ముఖం పెట్టి చూస్తే మనగదా మాపొరుగింటి
కుర్రాడే.

ఉపాధ్యాయునకు ఇట్టి విపరీత అనుభవాలు లోనవటం
ఒక్క మానవవర్గంకు సంబంధించిన విషయాలలోనే కాదు.
జంతువర్గ దేవవర్గకు సంబంధించిన విషయాలలోకూడా ఇదే
జాతకం. జంతువర్గంలో అండజములు స్వేదజములుకూడా
ఉపాధ్యాయునిచూచి భయపడవు. అందాక ఎందుకు మాపాల్లో
ఆవులు గేదెలు కర్రలుచ్చుకెళ్ళినా నన్ను చూచి భయపడవు.
మాపాలివాడు కర్రలేకుండా వెళ్ళినా భయపడుతవి.

ఇక దేవవర్గంలోకి వెడితే యమధర్మరాజు దగ్గర జరిగిన
సంగతి చెప్పవలసివస్తున్నది. యమధర్మరాజు ఒకప్పుడు నిజ

భృత్యవర్గాన్ని పిలిచి "మీరు ఇంతకాలంనుంచీ జీవులతో పరిచయం కలిగియున్నారు. ముఖంచూచికాని మాటలధోరణిం బట్టికాని ఏజీవి భూలోకంలో ఎట్టి వృత్తిలోనున్నది చూచినా రా" యని పృచ్ఛచేశాడు. భృత్యవర్గమంతా మౌనముద్ర వహించియున్న సమయంలో ఒకడులేచి "అయ్యా! అది అంత కష్టపుపనికాదండీ. ఏజీవినైనా ఏమయ్యా నీవు ఎక్కువగా పాపంచేశావని నిర్ణయించి "నిన్ను తప్తతైలంలో పడవేయాలని ఆజ్ఞఅయింది" అంటే "చిత్తం" అనీ "నిన్ను ఉక్కుస్తంభానికికట్టి కీలుకీలుమీద వాతలువేయమన్నారు" అంటేమళ్ళీ అతడు"చిత్తం"అని అన్నాడా? అతడు భూలోకంలో తాలూకా గుమస్తా పనిచేశాడని గ్రహించాలనీ లేకపోతే మాట్లాడుతూ మాట్లాడుతూ చాలాసార్లు "తెలిసిందా" బోధపడ్డదా?" అని అన్నాడా. అతడు ఉపాధ్యాయుడని గ్రహించవలె"నని అన్నాడు. ఆభటుడు మహాపోడుగాటి స్వరూపముయొక్క తద్భవమేమో అనుకొంటాను.

అప్పుడు యముడు ఒకఉపాధ్యాయుడిని పిలిపించి సంగతి సందర్భాలు కనుక్కొందామని "ఏమయ్యా! నీకు ఇక్కడ ఎట్లాఉంది?" అని అడిగినాడు. ఆజీవి "అయ్యా! మీ భటుల దౌర్జన్యం దుర్భరంగా ఉంది. వారిలో మానవత్వం పూర్తిగానశించి కాఠిన్యం నిర్దయ క్రూరత్వము దౌష్ట్యము... అని సాగించిన ఉపన్యాసం వినిపించుకోకుండా యముడు "అది కాదయ్యా వాళ్ళుమీకు వేళకు తిండితిప్పలు సరిగా..." అని

ఏమో అనబోతున్న యముడ్ని ఉపాధ్యాయుడు ఉరిమి చూ స్తూ చెప్పేది కొంచెం విను. వేదప్రశ్నలూ నీవు చింటూ విను తెలియనిదేదైనా ఉంటే నిల్చుని అడుగు తెలిసిందా ?” అని అభ్యాసప్రాబల్యంచేత అప్రయత్నంగా అన్నాడు.

క్రొత్తమేఘాకృతిగల యముని వదనముపైన నవహా సపుష్పితలంభమనశ్శీకర ఉమూతహృదయుడై చీల్చుకొనివచ్చిన క్రొమ్మెరుంగులాంటి చిరునవ్వు మెరిసింది. ఆయన సంతో షించి ప్రస్తుతానికిలా యమలోకబాధలుపడ్డ జీవులకు ధర్మా లుబోధించటానికి యమలోకచరిత్ర చెప్పటానికి ఒక నైటు స్కూలు పెట్టి దానిని ఆఉపాధ్యాయునిగా నియమించినాడు.

ఉపాధ్యాయునికి బైటప్రపంచంలో జరిగే అనుభవా లనుగురించి ఎంతైనా వ్రాయవచ్చు. కాని ప్రస్తుతం ఇక్క డికి ఆపి ఆయునకు ఇంట్లో కలిగే గౌరవాన్ని గురించి తెలుసు కొందాము.

“మాతాపుత్రత్వస్య భూమాంశే కర్మాణ్యావతే శిష్యాం పుత్రోపా పతితా యామపి” అనే ఆపస్తంబసూ త్రాన్ని హ్యారయనాళాలను ముడివేసికొని భార్యావిధేయుడై ఉండటయేకాకుండా “ఉపాధ్యాయాద్దశాచార్య, ఆచార్యాణాం శతం పితా, పితుర్దశగుణాం మాతా గౌరవే ణాతిరిచ్యతే” అన్న గౌతమసూత్రాన్నకూడా వల్లించుకొని నాకంటే అంతే ఉపాధ్యాయునికంటే తల్లిఅంటే నాపిల్లలతల్లి ఎక్కువ గౌర వింపతగినదని భావించి సేవిస్తున్న నాకు ఆమెవలన కలిగినగౌర

వాన్ని గురించి మననవిచేసుకొంటూను.

మేము పెద్దవాడలో కాపురం చేస్తున్న కాలంలో మాయింటి ప్రక్కన ఒక సబ్‌రిజిస్ట్రారు ఉండేవాడు. ఆయన భార్యకూ మాపిల్లలతల్లికీ స్నేహంకుదిరింది. ఆవిడ డబ్బువిస్తారం ఖర్చు చేస్తూ తనయిష్టమొచ్చిన వస్తువల్లా కొనుక్కోటం చూచి మా మనిషి 'నీకుఇంతడబ్బు ఎక్కడనుంచివస్తుం'దని అడిగిందట. అప్పటికి మామనిషికి బొత్తుగా చిన్నతనం అవటంమూలాన అల్లా అడిగింది. రిజిస్ట్రారుగారిభార్యకూ చిన్నతనమే. ఆమె "మావాళ్ళ జేబుల్లో రూపాయలుంటాయి. అనిమానకియ్యరు. ఆఫీసునుంచి ఇంటికిరావటంతోనే కోటువిడిచేటప్పుడు తలుపు చాటున నుంచుని కనిపెట్టి జేబులోగలగలలాడేదాన్నిబట్టి వస్తు నిర్ణయాన్ని చేసికొని ఆయనకాఫీతాగటానికి వెళ్ళగానే జేబు లోచెయ్యిపెట్టి ఒకటో రెండోతీసి దాచెయ్యాలె. ఆలస్యం చేస్తే కార్యం చెడుతుంది. పెట్టెలోదాచేస్తాను సుమా!" అని హితబోధ చేసిందట.

మామనిషిది సంతోషించి ఉన్నాది సాయంత్రం నేను కోటువిడవడం కనిపెట్టింది. జేబులో గలగలలాడినవి. దొంగ తనం చేయరాదు అని రెండోచెవికి వినబడకుండా అరుస్తున్న అంతరాత్మ గొంతు గట్టిగా నొక్కిపట్టి 'సిరి తనంత తానావ రించినన్ మోకాలడ్డుమరే' అనేపద్యాన్ని జ్ఞాపకంచేసుకొని నేను ఇంతలో స్నానానికివెళ్ళటంమూలాన దొరికినఅవకాశం వల్ల పుట్టినఅవకాశాన్ని ఊతగాగైకొని ధనలక్ష్మితో చేయి

చేయి కలుపుకొంటానికి వెళుతున్నానుగదా సంతోషంవల్ల తన్మయత్వంవల్ల ఊగిపోయే గాయకుడులాగ కాళ్ళ అందెల చప్పుడు కాకుండా సవరించుకొని మెల్లగా జేబులోచెయ్యి పెట్టి ఇట్లా పొడుగ్గావున్న వేమిటబ్బా! అని రెండుతీసిందట. పాపము సీకుసున్నపుముక్కలు అవి!

ఆరోజు ఆ మొముఖముపైన ఏర్పడిన భ్రుకుటివమూ, విషాదచ్ఛాయలూ, దానితరువాత నేను యీ పాస్టరీవృత్తిని గురించి ఎన్నివుపన్యాసాలిచ్చినా దానిఉత్కృష్టతనుగూర్చి ఎంతబోధించినా విడిపోలేదు, సరిగదా పైగాఆవిడవల్ల బైటే కాకుండా ఇంట్లోకూడా ఏమిపాఠాలు చెబుతారు లెండి అనివెక్కిరింతలు తినాలిసివచ్చింది.

అంతటితో ఆగక స్కూలువిషయాలలోకూడా జోక్యంచుకలుగజేసుకొంటూ అక్కడ జరిగిన సంగతులను ఎప్పటికప్పుడు పిల్లవమూలాన తెలిసికొంటూ నన్ను ఎత్తిపొడుపులకూ వెక్కిరింతలకూ లోనగునట్లు చేసింది. స్కూలులో ఏఅవమానంజరిగినా దాన్ని అప్రహరీగోడకు లోపునే వదలి ప్రేయసీప్రియవదనసందర్శనాభిలాషతో త్వరితగతిని ఇంటికి పోవటమే నాఅలవాటు. మామూలుగానే గబా గబా వచ్చేస్తూన్నాను ఇంట్లోకి. గడపలో కాలుపెట్టేసరికి నాభార్య Hold on అని కేక వేసింది ఇదేమిటి ఎవరైనా కుర్రాడు ఇక్కడకుకూడావచ్చి అన్నాడా అనుకొని ఝల్లుమన్న గుండెను కుదుట పర్చుకుంటూఉంటే ఆవిడ "ఇటు ఇటు నేనే

Right Right అనే శాంకా చెప్పుకుంటూ పరుపుపై బడి దొర్లటం మొదలుపెట్టింది.

స్కూలులో బయలుదేరిన అల్లరి ఇంట్లోకికూడా వ్యాపిస్తున్నదే. ఇక జీవించటం ఎంత దుర్భరమూ అనిపించింది. సంగతి ఏమిటంటే ఒకరోజున పాఠశాలాంతరపరీక్షకు పోయే బాలురకు నేను చారిత్రాత్మకమైన ఒకానొక విషయాన్ని చెబుతూ, తాత్కాలికముగా కలిగిన దేశాభిమానంతో కూడిన ఆవేశంలో ఒక్కొక్క గుక్కలో దీర్ఘసమాసాలు వేసుకుంటూ మహావేగంలో పోతున్న మోటారుబండిలాగ ఉపన్యాసాన్ని నడిపిస్తూ ఉంటే కుడివైపున్న బెంచీలమీదనున్న వాళ్ళల్లో ఎవరో Hold on అని కేక వేశారు. వాడు ఎవడో కనుక్కొని నిలిపి మిగిలినవాళ్ళ కోపంతో అటు తీక్షణంగా చూస్తుంటె ఎడమవైపున్న బెంచీలలో ఎవరో నెమ్మదిగా Right Right అని కేకవేశాడు. ఈ రెండువైపులనుండి వచ్చిన శబ్దాలు నాగొంతును పట్టుకొని మాటరాకుండా చేసినవి. నా తల గిర్రున తిరగటమే కాకుండా రెండువైపులా నాకా పొడుగాటి కుర్రవాని స్వరూపమే ప్రత్యక్షమైంది.

మా అబ్బాయికైనా తండ్రియందు తల్లియందు ఆచార్యునియందు గౌరవం గలిగియుండాలని మాతృదేవోభవ, పితృదేవోభవ అనే వాక్యములు బోధిస్తాము. నాయనా తండ్రి దైవము తల్లి దైవము అని నేర్పాను. వాడు అవి నేర్చుకొని కాసేపుండి,

'నాన్నా ! నీవు దేవుడివా ?'

'అవును నాయనా'

'అమ్మ ?'

'అమ్మా దేవుడే.'

'అయితే నేనో' అన్నాడు.

నాకేంచెప్పాలిసింది తోచింది కాదు. చివరకు "నాయనా నీవు [illegible] భక్తుడవు. దేవుణ్ణి పూజచేయటానికి" అన్నాను. మావాడు [illegible] "కాదు నాన్నా. అమ్మా దేవుడూ నీవు దేవుడూ అయితే నేను చిన్న దేవుడిని నాన్నా !" అన్నాడు. నవ్వు [illegible] యేడేండ్లయినా ఆలోచించేశక్తి ఉంది. కాబట్టి వీడు ఇట్లా అన్నాడని మాటలు వచ్చిరాని స్థితిలో ఉన్న మా అమ్మాయిని పిలిచి 'అమ్మ దైవము, నాన్న దైవము' అని అనుమన్నా అని చెపితే అది పరుగెత్తుకుంటూ తల్లిదగ్గరకుపోయి "అమ్మా, అమ్మా, అమ్మ దైవము, నాన్న దైవము" అని చెప్పింది. "ఎవరు చెప్పారు నీకు ఈ మాటలు" అంటే పైగా "నాన్న" అన్నది. [illegible] ఫుసుఫుసలాడుతూ నాదగ్గరకొచ్చి పసిపిల్లలకు ఏమిటీ వేదాంతపు మాటలు చెప్తారు. వాళ్ళకేం తెలుస్తుంది [illegible]. చాలులెండి మీరు చెప్పొచ్చేటి. ఎప్పుడూ నాన్నా [illegible] నవ్వుతారు. ఇక లేవండి" అని వెళ్ళిపోయింది.

ఇక నా మనస్సు [illegible] అనేకగా. 'కాలగట్టుల

పైన నేను యూనివర్సిటీ అయిదుం సంపాదిస్తే కుటుంబకాలంలో కాస్త
కారం, కూరా, గస్తీ, గాడం పార్కేస్’ అని ఎప్పుడూ గోలపె
ట్టుతు చేసే. ఒకనాడు నేను ఆమెతో ‘అమ్మయ్యా! తొంద
రగా అన్నంపెట్టు ట్యూషన్ చెప్పుకుంటానికి పోవాలి’ అని
అన్నంపెట్టించుకొని తినివెళ్ళిపోయాను. రాత్రి, నేనూ, నా
బావమరిది కూర్చొని భోజనం చేస్తుంటె ఆమె “నాయనా!
మునుపు విష్టపంబాంవి రాంవ్రూపెంషైం నిమోగికుటుంబంగదా!
పోషణం చెప్పుకొంటావని అన్నం పంకాలింపరా?” అంటూ
మొదలుపెట్టింది. “ఇదేమిటమ్మా. నేను పోషణం చెప్పు
కొంటున్నానని నీకు ఎవరు చెప్పా” రంటే “నాయనా
నీవు ప్రొద్దున అంటివిగదరా పోషణం చెప్పుకోవాలి తొంద
రగా అన్నం పెట్టు” మని అన్నావు. ట్యూషన్ అనేమాట ఆమె
నోట్లో పోషణంక్రింద మారిందని నాకు విచారమూ, మా బావ
మరిదికి నవ్వూ వచ్చినవి. ఇంట్లోసంగతి ఇట్లావున్నది.

9

వరా — శాస్త్రాలు

పిల్లలకు “పాసెక్రవాస్ప” అని మునిపటికే చెప్పు
కొన్నాను. వాళ్ళెంతో వివ్వంతే. అంటే వాళ్ళెంతమట్టు
లిగ్గనగా అర్థంచేసుకొంటున్నారో పిల్లలు అంతే. వెనుకటికి
ఒకయాచకుడు ఒక షాహుకారువద్దకు వెళ్ళి తను చదువుకొనిన

విద్యను గురించి చెప్పుకొని ఏదైనా యివ్వమని కోరినాడు. ఆ శ్వైశ్వరాజు ఆయనతో వాళ్ళశాలలలో నాయకుడైన గిన్నోబా జీ య్యాను ఉద్దేశించి, “ ఆరింటికి వెళ్ళొచ్చావా ? ఆడేమైనా ఇచ్చాడా ” అన్నాడు. అక్కడ ఏదో ఇచ్చాడు అంటే ఈయనకు కూడా యివ్వాలని బుద్ధిపుట్టవచ్చునని అనుకొని “ ఆ ” అన్నాడు యాచకుడు. వెంటనే వాహ్యాళికాడు ఆయనా చేయగడు మళ్ళీ మాట్లాడకుండా ఉండేటట్లు “అడిగితే ఊడిపాడు. అడగకుంటే యూడా ఇవ్వడు ” అన్నాడట. అట్లాగే విద్యార్థుల సందర్భములోకూడా వాళ్ళు సరిగా సూత్రాలను అర్థం చేసుకుంటే వివ్వ చేసుకోరు. వాళ్ళు చేసుకోకపోతే పిన్నా చేసుకోరు, అదీ పరిస్థితి.

మా కష్టాలను అర్థంచేసుకొనలేకపోవటం పెద్దల్లో సూక్ష్మ లక్షణం. ఒకరోజున నేను క్లాసుకు వెళ్ళాను. మామూలుగా ఉండే పిల్లలు కాక క్లాసులో ఒక క్రొత్త ముఖం కనిపించింది. జీసంకట్టి అనే యొకొత్త కుర్రాడు క్లాసులో కూర్చోనియ్యారాడు. అట్లా కూర్చోనిస్తే మాకు తంటా. ఈసంగతి నేను మనస్సులో నుంచుకొని ‘అబ్బాయి, జీసంకట్టి పేరు వ్రాయించుకొచ్చావా’ అన్నా. వాడు ఆరంభంలో వినయంగా నేసిలబ్బని ‘లేదండీ’ అన్నాడు. అప్పటి వాని ప్రవర్తన అనుమానించవలసిన అవసరాన్ని కలుగజేయునందున “అబ్బాయి, మరి నీవు క్లాసులోనుంచి వెళ్ళిపోవాలి” అన్నా. వాడు మాట్లాడలేదు. “ఏమోయి నీకే చెప్పేది, వెళ్ళాలి” అన్నా. వాడు

మళ్ళీ అల్లాగే నుంచున్నాడు. తలవంచుకొని సూక్ష్మంగా చూస్తే వాడి వినయం నా ధైర్యానికి కారణం అయిందో ఏమో "ఏమోయి, నీకే చెప్పటం. వెళ్ళకుండా అల్లా నుంచుంటావు ఎందుకు?"

మధ్యాహ్నం జీతం కడతానండి సార్. మధ్యాహ్నంకడితే మాధ్యాహ్నమే రా. మరి యీపూట పాఠంపోదండీ. పోతే నన్నేమంటావు—వదూ బయటికి. కాదండీ మాస్టారు, పాఠం పోతుందండీ. మళ్ళీ అనేవాదనా నడుస్తావ నహునవా? అంత కోపంవడితే ఎల్లాగండి సార్? మరిమంచిగా పో. నాకు కోపం తెప్పించకు. ఏమిటోయి ఆ సెంకోసం వెళ్ళిపో.

వాడు ఎనిమిదింటికి పాఠం పోతుందండీ. అని పెంకె జవాబులు చెప్పడం సాగించాడు. క్లాసులో కుర్రాళ్లు నవ్వుతున్నారు నేను పెద్ద గొంతుకతో అధికారాన్ని అంతులో పాడగ 'వెళ్ళిపోతావా గెంటి వేయమంటావా' అన్నా. అప్పుడా కుర్రాడు నన్ను ఉరిమి చూస్తూ గుమ్మం అవతల నుంచున్నాడు 'అక్కడనుంచుంన్నావేం మళ్లీ వెళ్లక' అన్నాను. 'ఇక్కడనుంచోకూడదం!' అన్నాడు. క్లాసంతా గొల్లున నవ్వింది. నేను గుమ్మంలోకి వెళ్ళి పెద్దగొంతెత్తి అరవాలసి వచ్చింది. వాడు వెళ్లుతూ క్లాసులోఉన్న కుర్రవాళ్ళతో ఓరే సుబ్బిగా వెళ్లుతున్నరో—వరసూ, వెడతా—ఒరో జాన్ పోతున్నా రా—అని పేరుపేరునపిలిచి తాను వెళుతున్న సంగతి

వాళ్ళతో చెప్పటమే కాకుండా నదిమీద పడవలో తిరుగుతుం
టే దాన్ని చూపి (సాధారణంగా మేకలు తిరుగుతూ అక్కడ
విశ్రమిస్తూ ఉంటుని) మూస్తాహా! ఇంక జీతం కట్టకుండా పేరు
వ్రాయించుకోకుండా వస్తున్నదీ అలవాటయిపోయినాడు. ఆకోపం
మీద ఆ పుస్తకం కూడా తిరగవేసి మరీ పారవేశాడు.

"జీతం కట్టని వాళ్ళను క్లాసులోకి రానీయకూడదు'
అనే ఆజ్ఞకు మేము లోబడవలసిన సంగతి నాకు తెలుసుకోదు.

ఉపాధ్యాయుడు ఒక సెన్సులో చెప్పుతుంటే గుర్తించాడు
ఇంకో సెన్సులో అర్థం చేసుకొంటాడు. 'అనువుగానిచోట
అధికుల మనరాదు. కొండ అద్దమందు కొంచెమై యుండ
దా' అనే శ్లోకంలో రెండో పాదంలోని కొండ అద్దమందు
అనే వాక్యానికి అర్థం కొండ అద్దమంటూ ఒకటి ఉంటుంది కా
బోలు. కొండమొలుగులూ కొండవెలుగులు మోస్తరు కొండ
అద్దాలుంటాయి కాబోలు అని ఎవర్నో అనుకొనేవాడిని నాను
టుకు నేను చిన్నతనంలో.

లార్డ్ ఉల్లిన్స్ డాటరు అనే దాన్ని స్కూలుగా జరిగిం
చిన తరువాత అనుకోకున్న I will row you over the
ferry not for the silver bright, but for the
winsome lady అనేవాక్యానికి అర్థమేమిటోయి అని కుర్ర
వాడిని అడిగితే కుర్రవాడు, 'నేను డబ్బుకోసం, ఆనపడి మిమ్ముల
ను దాటించను, ఆపిల్లను నాకిస్తే దాటేస్తాను' అని పడవవాడు
అన్నాడని నాకు చెప్పినాడు.

ట్యూడర వంశంలో మేరీ అనే రాణి ఉండి ఆ రాణి తరువాత రాజ్యానికి ఎవరు వచ్చారు అన్న ఉద్దేశంతో Who followed Mary, అని పిల్లవాడిని అడిగితే వాడు Her little lamb Sir అని జవాబు యిస్తాడు Mary and her lamb అనే పద్యాన్ని జ్ఞాపకం తెచ్చుకొని.

ఒకమారు నేను పాఠం చెబుతూ 'అపాయమునుండి తప్పించుకొనుట' అనే విషయాన్ని గురించి బోధిస్తూ నేను వకసారి అపాయము నుంచి తప్పించుకొనిన ఘటన గురించి చెప్ప మొదలుపెట్టాను. మేము కొందరం కొండపైకి చూడటం నిమిత్తం వెళ్ళి అపురాతనమైన శిథిలమైన అకోటనూ, ఆ నాశనాన్ని అదేపనిగా చూస్తున్న అకోటబురుజులనూ పూర్వపు రాజులు ఉపయోగించిన ధనపుకొట్లూ ఏనుగశాలలూ వెదుళ్ళ చెరువూ మొదలైనవాని విషయమై చెప్పి ఆ వెదుళ్ళ చెరువులో స్నానానికి దిగి బాగా రానపోయినా ఈదుతూ కొంచెము లోతునీళ్ళల్లోకి వెళ్ళి ఇంకేముంది—చావటానికి సిద్ధమైనాను అనేసరికి 'చచ్చిపోయినారా మాస్టారూ' అన్నాడు వక కుర్రవాడు దీనవదనంతో. అట్లా అనుకుంటున్నంగా వాడి నోట వెంట వచ్చిన మాటకు క్లాసంతా విరగబడి నవ్వింది. వెంటనే ఆ కుర్రవాడు తన తెలివితక్కువతనానికి సిగ్గుపడి నవ్వి ఊరుకొన్నాడు.

అది వక అదృష్టమే. పూర్వము బిక్కర్‌స్టాఫ్ అనే ఆయన ఒకానొక పెద్దమనిషితో "నీవు ఫలానిరోజున పరలోకగతుడవు కాగలవు. నీ జాతకఫలం అలాగుందని చెప్పాడు. ఆ పెద్ద

వానికి కూడా జ్యోతిషం తెలిసినవాడే. ఆయన నేను ఆరో జుకు చావుని నిర్ణయించాను. ఈ ఇద్దరు పండితులలో ఎవరు గెలుస్తారో అని పట్టణంఅంతా ఉత్కంఠపోతున్నారు. నేను అను కున్నరోజు వచ్చింది. ఒకవేళ చస్తాడేమోనని ఆ పెద్దమనిషికి అనుమానం కలిగి అయినా చూద్దామని వరండాలో కుర్చీవేసు కొని కూర్చున్నాడు. ఆయన చెప్పిన పార్ట్రిడ్జి సరిగ్గా ఆగిం టవచ్చింది. చావురాలేదు. సరిగ్గా అరనిమిషము వచ్చింది. చావలేదు. పార్ట్రిడ్జి తనకు చావురాలేదని సంతోషించి లేచాడు. ఇంతలో ఎవరో 'ఇంటిముందు చావుగంట కొట్టు తూ వస్తున్నాడు. ఇతడు కిటికీలోనుంచి తొంగిచూచి 'ఎవ రుచచ్చినారు' అని అడిగితే 'పార్ట్రిడ్జిగారు చనిపోయినారండీ' అని జవాబువచ్చింది. నేను బతికే ఉన్నానురా అని యెంత మొత్తుకున్నా వినకుండ వాడు గంటకొట్టుకుంటూ వీధివెంట పోయినాడు.

ఇంకాకొంచెం సేపటికి వాళ్ళ వాకిటముందునుంచి వాన్ని పెట్టెలోపెట్టి తీసుకొనివెళ్లారు. ఎవర యాత్ర పోయింది అని అంటే పార్ట్రిడ్జిగారు అనేజవాబు వచ్చింది. ఈవిధంగా ఆయ నకు జరగవలసిన ఉత్తరక్రియలన్నీ జరిగినవి.

పార్ట్రిడ్జి ఒకవీధినిబడి 'నేను బతికిఉన్నానర్రో' అని కేకలువేయుటం మొదలుపెట్టాడు. అప్పుడు బికర్‌స్టాఫ్ ఆవీ ధులవెంట తిరిగేవ్యక్తి పార్ట్రిడ్జియొక్క భౌతికశరీరం కాదని, అతని స్పిరిట్ అని వాదించ సాగించాడు. అతడు బ్రతికి

ఉన్నా ఇట్లాఅంటూ అతనిని చదివినవాళ్లలో లెక్క వేశారట. మాకుర్రవాళ్ళు ఇంకోటితో పోనివ్వటం నాఅదృష్టమేకదా అనుకొన్నాను.

మేము ఒకవిధంగా చెబితే వాళ్ళకు ఇంకోవిధంగాఅర్థం అవుతుందన్నవిషయంలో నేను ఇంకా చెప్పవలసింది ఏమి లేదు. కుర్రవాళ్లు యిచ్చిన ఈక్రిందిజవాబులు ఈవిషయాన్నే బలపర్తవని ఉదహరిస్తున్నాను.

(1) సంజీవి అంటే వనం గారి దొరికే ఒకవిధమైన మూలిక. (2) జార్జి IV గురించి వ్రాయుమన్న ప్రశ్నకు జవాబుగా ఈ యన ఒకరకం విస్కీ కనుక్కొన్నాడు దానికే జార్జి IV విస్కీ అంటారు. (3) శృంగార నైషధమును కావ్యము శృంగారుడు నైషధుడు అనే ఇద్దరు కవులు వ్రాయటంచేత దానికి ఆ పేరు కలిగింది.

10

తర్జుబా - ఏ - ఉస్తాద్

స్కూలుమాస్టరీ చాలా హాయిఅయిన పని అనీ మాస్టరు కాలుమీద కాలేసుకొని నిశ్చింతగా జీవించవచ్చుననీ అంతా అనుకొంటారు.

అంతటితో ఊరుకోక తమవృత్తిలోఒకుదొంతుకులూ, కష్టాలూ అపరిమితంగా ఉన్నవని అందరూ ప్రతివాడూ అనుకొంటాడు.

ప్లీడరు అంటాడు: "మనుష్య ప్రవృత్తికంటె దరిద్రమైనది ఇంకోటి లేదండి. ఎవరో ఒకడొస్తాడు. ఆ సంగతీ అతని పెదతండ్రి గారి కుమారులకూ ఉండుకున్న తగాదానుగురించి విషయాలన్నీ తికమకలుగా చెప్తాడు. అంతతా ఒక పెన వేసి ముళ్ళేస్తాడు. ఆ ముళ్ళు అన్నీ విప్పుకొని ప్రధాన సూత్రాన్ని గ్రహించాలె. వాళ్ళ ఆస్తి వివరాలూ పంపిణీలలో వచ్చిన భాగాలూ వాళ్ళ దొడ్డిగోడ వెడల్పు దగ్గరనుంచీ జ్ఞాపకం ఉంచుకొని "లా"సు నా పార్టీ పక్షం లాగేటట్టు తిక్కి తలప్రాణాలు తోకకొస్తున్నవండి. ఒక్కొక్క విషయం క్షుణ్ణంగా తెలుసుకోవటానికి చదవవలసిన పుస్తకాలు చదవాలె. బోలెడు పుస్తకాలు తిరగెయ్యాలె. ఇంతా కష్టపడితే కేసు గెలవనూ వచ్చు, గెలవక పోవనూ వచ్చు; నాలుగు రాళ్ళు రానూ వచ్చు రాలకపోవనూ వచ్చు.

ఛీ! ఛీ! సధవ బ్రతుకే డీ. ఎక్కడైనా స్కూలు మాస్టరీ అయినా సంపాదించక పోతిని. హాయిగా కాలు మీద కాలేసుకొని కూర్చుని ఏవో తెలుగు ముక్కలు చెప్పి సాయంత్రాని కల్లా నిశ్చింతగా ఇంటికి రావచ్చు.

క్రిందటి సంవత్సరం భూమి గుండ్రంగా ఉండి ఈ సంవత్సరం దప్పున మారి బల్లపరుపు కాదుగదా! ట్రయాంగిల్ యొక్క మూడు యాంగిల్సూ కలిసి

ఎప్పుడూ రెండు రైట్ యాంగిల్సే! నిమ్మకాయ ఎగరేస్తే చటుక్కున క్రిందనే పడుతుంది గాని, (మా"లా" లాగ గ్రావిటేషన్ లా మారి) పైకి ఎగిరిపోదు! అవునా నాలుగు కాళ్ళు

అన్న నియమాన్ని ఏ కోర్టు తీర్పూ కాదన్నది లేదు. కాబట్టి అధ్యాపకుడు వృత్తికి సంబంధించిన విషయాన్ని ఒకసారి గనక క్షుణ్ణంగా తెలుసుకొన్నాడా ఇక బాధ లేదు. ఎన్నాళ్ళు చెప్పినా ఆ విషయమే చెప్పవచ్చు. ప్లీడర్లో అలాకాదు ఏరోజు కారోజు క్రొత్త విషయాలు నేర్చుకోవాలె. ఇదొక బాధ. ఈ వృత్తి కంటే ఏదైనా మంచిదే."

ఇక డాక్టరు సంగతి. ఒకరికి టైఫాయిడ్ జ్వరం వస్తుంది. మందు నడుస్తుతునే ఉంటాడు, జ్వరం ఎక్కువౌతూ ఉంటుంది. సంధి ఘుషుతుంది. ఇన్జెక్షన్ ఇస్తూనే ఉంటాడు, పోసే మందులు పోస్తూనే ఉంటాడు, జ్వరం తగ్గదు. పాపం, చావు బ్రతుకులతో కూడిన విషయమాయె అది! రోగి బంధువులు ఆయనను రాత్రుళ్లు నిద్రపోనీయరు. గంట గంటకూ వచ్చి లేపుతూనే ఉంటారు, రోగికి బాధ ఎక్కువగా ఉంటుంటూ. ఇల్లాగ ఒక రోజు కాదు రెండు రోజులు కాదు బ్రతుకంతా ఇదే నస ఆయె!

డాక్టరు విసుక్కొని, "ఛీ వెధవ బ్రతుకు! దిన గండం నూరేళ్లు ఆయుష్షులాగుంది. లాయర్ కోర్టు కెడతాడు ఏవో తోచిన రెండు లా పాయింట్సు చెబుతాడు. కేసు గెలిస్తే గెలుస్తుంది, పోతే పోతుంది. గెలవక పోయినా, అంత ప్రమాదం ఏమీ లేదు. పోతే ఆస్థే పోతుంది గాని ఎవరి ప్రాణాలూ పోవు" అని అనుకుంటాడు.

"పోనీ స్కూలు మాస్టరే అయినా బ్రతికిపోయేవాడ్ని. పది గంటలకల్లా బడికి వెళ్ళి కడుపులో చల్ల కదలకుండా

కుర్చీలో కూర్చుని తోచిన ముక్కలు రెండు కుర్ర వాళ్ళకు చెప్పి సాయంత్రానికి నిశ్చింతగా ఇంటికి రావచ్చు. మళ్ళీ రమ్మని వేసేవారుండరు" అని అనుకుంటాడు.

అసలుగాక అధ్యాపకుడు చెప్పే విషయాల్లో చిన్న ప్రమాదాలు వచ్చినా కొంప మునిగిపోయేది ఏమీ లేదు. మందులు కలపటంలో కనుక కాస్త పొరపాటు వచ్చిందో రోగి ఠక్కుమని చస్తాడు. కాసిపారం చెయటంలో ఒక వేళ ఏదైన పొరపాటువచ్చినా ప్రమాదమూ లేదూ. తరువాత దానిని దిద్దుకోనూ వచ్చు ఉపాధ్యాయుడు తెలిసో తెలియకో భూమి బల్లపరుపుగా సిబ్బి రేకులాగ ఉంటుందని చెప్పాడనుకోండి. అల్లాగ చెప్పినా ఏ అఘాయిత్యం జరగదే! భూమి సిబ్బి రేకులాగ ఉందన్నా, అప్పడాల కర్రలాగ ఉందన్నా తప్పుణాం పిల్లల దైనిక జీవితంలో వచ్చే ఉపద్రవమైన నష్టం ఏమీ లేదు!

మందులు ఇచ్చే విషయంలో డోసు కొంచెం ఎక్కువ పడ్డా, తత్ఫలం రోగం ఎక్కువ కావటమో, ఖర్మం చాలక పోతే నాడి చావటమో సంభవిస్తుంది చదువు చెప్పటం అల్లాగ కాదు.

ఒక రైలు గంటకు ముప్పైమైళ్ళ వేగంతో పోతున్నది. దాని వెనకాల నాలుగు గంటలు ఆలస్యంగా మరో బండి బయలుదేరి గంటకు నలభై మైళ్ల వేగంతో పోతున్నది. ఈ రెండు బళ్ళూ ఎన్ని మైళ్ళు పోయిన తరువాత కలుస్తాయి? అన్న లెఖ్ఖ చెప్పటంలో ఏదైన పొరపాటు వచ్చినా ఆ రెండు

రైళ్ళా కొట్టుకోనూ కొట్టుకోవు, ఎవ్వరికీ అందారాదు.

ఇల్లాగ, పాపం డాక్టరుఅనుకొని తనవృత్తిని గురించి అసహ్యాపడుతూ ఇతరవృత్తులు హాయి అయినవి అనుకొంటాడు. ఏవృత్తిలో ఉండేబాధలు ఆవృత్తిలో ఉన్నాయి. ఎవడికిష్టం వాడికే తెలియాలి ఇతరులకేం తెలుస్తుంది !!!

అదేం ఖర్మమో ప్రతివాడూ స్కూలు మాస్టరీ వృత్తిమీదికి దండెత్తుతారు. అన్నివృత్తులలోకి మాసరీ పనిహాయి. వాళ్ళకు కావలసినన్ని సెలవులు. శనివారం సెలవ. ఆదివారం సెలవ. పండగ పండగకూ సెలవ, చచ్చేస్తే సెలవ, ఎండ కాస్తే సెలవ; వానకురిస్తే సెలవ, వరదవస్తే సెలవ, ఉన్న ఊళ్ళో ఉత్సవమైతే సెలవ, ప్రక్క ఊళ్ళో బాజావాయిస్తే సెలవ. మాస్టరుకేముండీ మహారాజూ అంటారు.

అధ్యాపకవృత్తి అంటే అదోచక్కని గులాబీ పూపాన్పు అనుకొంటారు. అలాగ అనుకొన్నా గులాబి పూపాన్పులో కూడా ముళ్లు వుంటాయి. ఉపాధ్యాయుడికి ఉండే కష్టసుఖాలు ఏమిటోయిక చూద్దాము.

౨

మాస్టరు—ఒక క్లాసు

ఈ వృత్తి నిజానికి, ఇతరులు అనుకొన్నంత హాయిఅయిందికాదు. ఉపాధ్యాయుడికి ఉండే బాధలు ఉండనే ఉన్నాయి. పై అధికారుల వద్దనుంచి మొట్టికాయలూ, కుర్రవాళ్లదగ్గర వెటకారాలూ, వెక్కిరింపులూ, పరాభవాలూ, అధ్యాపకునికి

చచ్చేటంత విసుగుపుస్తాయి.

మొదటి సంగతి మాస్టరైన వాడు క్లాసులో అల్లరి లేకుండా చేసుకొని పాఠం చెప్పుకోటం ఎంతకష్టమైనపనో ఇతరులకు ఎవ్వరికీ తెలియదు. క్లాసులో నలభైమంది కుర్రాళ్లుఉంటారు. ఆ నలభైమందీ నలభైరకాలు. ఒక్కొక్కడిది మనఃప్రవృత్తి ఒక్కొక్క మోస్తరు. పిల్లలందరికీ ఒక్కటే పాఠం చెప్పాలి. నలభై అడవి మృగాలను పట్టటం అంతకష్టంకాదు. ఎందుచేతనంటే, అవన్నీ ఒక్కమోస్తరు మనఃప్రవృత్తికలవిగా వుంటాయికాబట్టి. ఆవులన్నిటికీ గడ్డిఇష్టము, ఒక దానికి గడ్డీ ఒక దానికి వంకాయకూరా ఇష్టం అంటూలేదు. అయితే నలభైమందీ గల ఒక క్లాసులో ఒక్కొక్కడికి ఒక్కొక్క విషయంలో అభిరుచి. భిన్నప్రవృత్తులలో భిన్నరుచులలో మూసిన ఆ సమూహాన్ని సద్దుకురాకట్టంలో ఉండే కష్టం ఆ పని నిర్వహిస్తున్న వాళ్ళకే తెలుస్తుంది.

ఈ భిన్న భిన్న ప్రవృత్తులుగల క్లాసులో ఒకడికి బొమ్మలంటే ప్రేమ. చరిత్ర పాఠం ఎంత కష్టపడి చెబుతున్నా వాడికి రవ్వంత అయినా రుచించదు. ఏదో మంచి విషయం ఆవేశంతో చెప్తూ ఉంటే, వాడు ఆ చెప్తూఉన్న మాష్టరు బొమ్మ వికృతంగా గీస్తూ ఉంటాడు. ఉత్తమ ఉపాధ్యాయుడైనవాడు ఆ కుర్రవాడికి యూక్లిడ్ ఇరవై యో ప్రాపోజిషన్ అర్థం అయ్యేటట్లు చేయాలని ప్రయత్నం చేయక వాడి అభిరుచిని కనిపెట్టి, దానికి దోహదం చేస్తే వాడు ఏ గొప్ప చటర్జీయో, బాపిరాజో

అన్పుతాడు. లేదా వాణ్ణి తిట్టి, యూనిట్ వాడి మనస్సుకు కొంచెం కోపంగా ఎక్కువైతే సహించి వాడు మానసికంగా చప్పున ఊరుకొంటాడు.

మరొకడికి కవిత్వం అభీష్టం. వాడూ ఇలాగే పాఠం వినడు. నిజమునకు కాలేజీలో నేను చదువుకొంటున్నప్పుడు నిజంగా జరిగిన ఒక చిన్న విషయము తార్కాణం ప్రాయంగా చెబుతాను. లెక్చరర్ షేక్స్పియర్ నాటకంమీద వ్యాఖ్యానం చెబుతున్నారు, వేరేవరం ఎడిషన్ లోనుంచి. నేనూ నా ప్రక్కనే కూర్చున్న స్నేహితుడు ఒకాయన నా ఆ వ్యాఖ్యానం ఒక్కముక్క అయినా వినలేదు. మేమిద్దరం కలిసి ఆయన మీద ఒక పద్యం వ్రాశాము. అంతా జ్ఞాపకం లేదు. "ఊరక నే నాటకమాటకి తిట్టు, కాని చెప్పేది ఎల్ల ఊకపోట్లు, ఘట్టి ఘట్టయ్య సుబ్రహ్మ ఘట్టనా" అని ఏదో వ్రాసి ఆయన వెళ్ళిపోయిన తరువాత అందరికీ వినిపించాము.

ఆలాగే వృక్షశాస్త్రంలో అభిరుచిఉన్న కుర్రవాడికి హెన్రీ ఎనిమిదో హెన్రీకి ఎంతమంది భార్యలైతేనేం, తళ్ళికోట యుద్ధం ఎల్లా తగలబడితేనేం? అతనికి ఉత్సాహాన్ని కాపాడటం కష్టం.

ఇల్లాగ భిన్నరుచులు గల బాలురను పెట్టుకొని వివిధరీతుల వారికి బోధిస్తూ [illegible] [illegible]లో ఉత్తమ ఉపాధ్యాయుడికి ఎంతో కష్టం ఉంది.

3

విద్యార్థుల మనఃప్రవృత్తులు, అభిరుచులు, అభిమాన

విషయాలు కనిపెట్టి, వారి భవిష్యత్ జీవిత పథాలను గుర్తించి ఎవరు పోవాలసిన దారిలో వారిని నడిపించటంలో ఉంది ఉపాధ్యాయుడి కష్టమంతా.

విద్యార్థుల మనస్సుకు ఏ విషయాలు ఎక్కుతాయి. ఏ విషయాలు అందవూ అన్న సంగతి కూడా మేష్టరుకు తెలిసి ఉండాలె.

ఆర్యుల పాఠం చెబుతూ ఆర్యులు మన దేశానికి ఎప్పుడు వచ్చారు ? అని అడిగాను ఒక నాలుగో క్లాసు కుర్రాణ్ణి : చాలా కాలంక్రింద వచ్చారు అని వాడు పుస్తకంలో మాట చిలక లాగ పలికాడు. అంతటితో నేను ప్రశ్నించడం ఊరుకోవలసింది. ఎనిమిదేండ్ల కుర్రవాడికి, పైగా సెన్సు ఉండదన్న సంగతి నేను జ్ఞాపకం తెచ్చుకోవలసింది. ఇక్కడితో గమనించని నేను, తెలివి తక్కువగానే అనుకోండి, చాలా ఏండ్లు అంటే షుమారు ఎన్ని ఏండ్లో ఊహించి చెప్పగలవా అన్నాను "ఆ" అన్నాడువాడు. ఒక్క నిమిషం మౌనంగా ఉన్నాడు. ఊహకు తోచింది కాబోలు సంతోషంగా గర్వంగా అన్నాడు. "ఇరవై, ముప్పై. సంవత్సరాలు క్రితం వచ్చి ఉంటారండీ" అని. వాడి ప్రాణానికి ముప్పై సంవత్సరాలు చాలా కాలమని తోచింది. అంతకంటే వాడు ఊహించ లేకపోయినాడు. మనం పరిజ్ఞాన్ని గుర్తించ కుండా బోధన ప్రారంభిస్తే ఇలాగే జరుగుతుంది.

మాష్టరు చెప్పే విషయం కుర్రవాడి మనస్సుకు అందనిది అయితే, వాడు తనకు తోచిన రీతిని అర్థం చేసుకొంటాడు. నే

నొకసారి 'Lord Ullin's Daughter' అనే ఇంగ్లీషు ఖండ కావ్యం చెబుతున్నాను అందులోని రెండు పంక్తులు, I will row you over the ferry, not for the silver bright but for the winsome lady అనేవి వ్యాఖ్యానం చేసి చెప్పిన తరువాత మళ్ళీ ఆ కుర్రవాడ్ని ఆ పద్య పాదాలకు అర్థం చెప్పమంటే వాను అన్నాడూ నిన్ను రేవు దాటిస్తాను. కాని నీ డబ్బు నా కక్కరలేదు. కానీ ఆ చక్కని పిల్లను మటుకు నా కిచ్చేసెయ్యి అని. అదెటా అర్థం ! !

౮

ప్రశ్నలు — జవాబులు

మనం అడిగితే ప్రశ్న కుర్రవాడికి అర్థం కాకపోయినా మనం అనుకొన్నట్లుగాక ఇంకోవిధంగా అర్థం అయినా విపరీతమైన జవాబులు వస్తాయి.

ఒక కుర్రవాడికి జబ్బుచేసి చాలరోజులు బడికి రాలేదు. ఆ తరువాత ఆ అబ్బాయి వచ్చినప్పుడు టీచరు అతన్ని కుశల ప్రశ్నలు వేసి, ఇప్పుడు కులాసాగా ఉన్నావా అని అడిగి పాఠాలు చాల పోయినాయని నొచ్చుకొని "అయితే నీవు ఎప్పటినుంచి రాలేదూ" అని అడిగాడు. ఆకుర్రవాడు పాఠాలు పోయినాయే అన్న సంగతే అనుకొంటూ, కృష్ణదేవరాయులు గజపతులను జయించి నప్పటినుండి నేను రాలేదండి అని చప్పున అనేశాడు.

ప్రశ్నకు జబాబు తెలియనప్పుడు పిల్లవాడు తెల్లబోయి చూస్తాడు. అల్లాంటప్పుడు వాడ్ని భయపెడితే వాడు గాబరా పడి విపరీతమైన జబాబు ఇస్తాడు.

ఒకసారి ఒక ఇన్‌స్పెక్టరు ఓ స్కూలు తనిఖీకి వెళ్ళాడట. స్కూలు పరిస్థితి ఏమీ బాగుండలేదు. ఒక్కడికీ ఒక ముక్కా రాదు మాస్టర్లేమీ కష్టపడి చెప్పలేదని ఆయనకు తోచింది. పైగా మాస్టర్లకైనా ఏమైనా వచ్చునా అని సందేహం కలిగింది. కుర్రవాళ్ళకు బొత్తుగా భాషాజ్ఞానంలేదు ఈ పరిస్థితులుచూచి ఆయన చాలా విసుక్కొని కోపంతో క్లాసువంక చూస్తూ, అయితే పోనీ నైషధం వ్రాసిందెవరు? అని అడిగాడు. అందరూ తెల్లముఖాలు వేశారేగాని ఒక్కడూ చెప్పలేక పోయినాడు. ఆయన మరీ కోపంతో ఓ కుర్రవాడి వంక తీక్షణంగా చూస్తూ ఎవర్రా వ్రాసింది? చెప్పవేం? అన్నాడు కళ్ళెర్రజేసి. ఆ కుర్రవాడు భయపడిపోయి బిక్క ముఖంతో నిలబడి నేకాదండి సార్ అన్నాడు.

ఇన్‌స్పెక్టరు ఆవేశంగా గబగబా హెడ్‌మాస్టరు గదిలోకి పోయి, కుర్రవాళ్ళ భాషాజ్ఞానం ఎంత అధోగతిలో ఉందో ఆయనకు తెలియజెబుతూ, ఎంత కోపంలో ఉన్నా నవ్వువచ్చే విషయం కాబట్టి కొద్దిగానవ్వాడు. ఆయనముందు హెడ్‌మాస్టరు కూడా నవ్వాడు. దాని తరువాత ఇన్‌స్పెక్టరు గారికి కోపం శాంతింప చేయాలన్న ఉద్దేశంతో, అయ్యా,

కుర్రవెధవ గదండీ, ఏదో భయపడ్డాడు మీరు కొడతారని. వాడేరాసి ఉంటాడు లెండి. అందులో సందేహం ఏమీలేదు. ఇప్పటి కాలం కుర్రవాళ్ళంతా అంతేగదండి. అల్లరి వెధవలు అన్నాడు ఇక ఆ ఇన్స్పెక్టరు ఎవర్ని ఏమంటాడు వెళ్ళి పోయినాడు.

౫

మాస్టరు

కుర్రవాళ్ళ మనః పరిపక్వాన్నే కాకుండా వాళ్ళ మనస్సుకు చెందిన ఇతర ప్రవృత్తులను కూడా అధ్యాపకుడు గమనించాలి. బాల బాలికల మనస్సులు మహా సున్నితాలు. వాళ్ళతో ఎంతో సంతోషంతో ఉత్సాహంతో మెలగాలి. మనకున్న కష్టాలు మరచిపోయి, మన హృదయాన్ని బాధి రంపాన కోస్తున్న దుఃఖాలను నెట్టేసి, ఆకాసేపూ వాళ్ళతో కలిసి మెలిసి విద్యాబోధన చెయ్యాలి. విద్యాగురువు ముక్కోపి కాకూడదు. అల్లాంటి కోపాన్ని విద్యార్థులు సహించరు: నేను విజయనగరం కాలేజీలో చదువుతున్న రోజులలో ఒకమాస్టరు ఉండేవాడు. ఆయనకు చాలా కోపం. బి. ఏ. క్లాసుకు పాఠం చెబుతూ ఉండేవాడు. కుర్రవాళ్ళు ఏదో అల్లరి చేశారు. ఆయన మండిపడి, మీకు ఇక పాఠం చెప్పనని వెళ్ళిపోయినాడు. ఆయనకు అంతకోపం రావాల్సిన విషయం ఏమీ లేదేనని మేమంతా అనుకొన్నాము. సరే, ఆ రోజు

అల్లాగ గడిచిపోయింది. మర్నాడు మళ్ళీ ఆయన పాఠమే ఉంది. ఆయన మామూలుగానే వచ్చి పాఠం చెప్తున్నాడు. మళ్ళీ ఆదే మాస్టరు అల్లరి సాగింది.. ఆయన మళ్ళీ మండిపడి మీకు నిన్ననే చెప్పాను; ఇల్లాంటి ప్రశ్నలు అడకూడదని. బుద్ధిలేదు. అన్నాడు. బుద్ధిలేదు అనేటప్పటికి చాలా మందికి కోపం వచ్చింది. ఒక అతను లేచి "ఈసంగతి మీరే నిన్న గ్రహించి, మీకు పాఠం చెప్పను అని వెళ్ళిపోతిరి. మళ్ళీ ఇవ్వాళ రావటం ఏమంత బాగుంది! మేము బుద్ధిలేని వాళ్ళమన్నమాట తెలిసింది కాబట్టి, మీ కేమైనా బుద్ధిఉంటే ఈ క్లాసుకు ఇక రాకండి" అన్నాడు. ఆయన అప్పుడు దారికొచ్చి, క్షమాపణ వేడి పాఠం చెప్పుకొన్నాడు. ఇంతకూ చెప్పేవిషయం ఏమిటంటే కోపమనేది ఉండకూడదు. అంటే అసలు ఉండకూడదనికాదు. అకారణంగా ఉండరాదు అని నేను అంటాను.

అధ్యాపకుడు మంచి దర్జా కలిగిఉండి, హుందా తనముతో నీతితో న్యాయబుద్ధితో మెలగకపోతే పడే అవస్థ ఇంతా అంతా కాదు. పిల్లల దృష్టిలో, అతనిలో ఏ విపరీతం కనిపించ కూడదు. లేక అతనిలో ఉండేదుర్గుణాలలో ఏదైనాకానీ, వికృతాలలో ఏదైనాకాని, ఆపసివాళ్ళకు కనపడ్డదా, ఇక ఆ మాష్టరుకు తాటాకులు కడతారు.

౬

నేర్పూ—ఓర్పూ

కాలేజీలో కానీండి, హైస్కూలులో కానీండి అధ్యాపకు

డుగా ఉన్నవాడికి ఎక్కువగా ఓర్పు ఉండాలె. తరుణ వయస్కులైన విద్యార్థుల ఉత్సాహం ఉరుకులు పెడుతూ ఉంటుంది. వారి జీవితంలో చైతన్యం ఎక్కువ. ఒకచోట అరగంటసేపు నిలకడగా కూర్చోలేరు. పట్టుమని పదినిమిషాలు ఏ విషయాన్ని విననూలేరు రాళ్ళపై నుండి జలజలమంటూ, కిలకిలమంటూ, పల్లానికి ప్రవహిస్తూ, గెంతుతూ ఎత్తైన కొండమీదినుంచి క్రిందికి గభీలున దూకుతూ, నవ్వుతూ పోయే సెలయేరులాగా ఉంటుంది వాళ్ల జీవితం.

అల్లాంటి వాళ్ళను కదలకుండా మాట్లాడకుండా కూర్చోబెట్టి విద్యగరపటం సామాన్య విషయం కాదు. ఎంతో నేర్పు ఉండాలె.

నా క్లాసుల్లో పాఠం చెబుతూ ఉన్నా, కుర్రవాళ్ళు, పక్కవాళ్ళతో మాట్లాడనే మాట్లాడుతారు. వాళ్ళని వారించబోయి, మాష్టారు చుక్కల్లో చూస్తూ ఉంటారు. ఒకసారి క్లాసులో ఇద్దరు కుర్రాళ్ళు ఓమూలా కూర్చుని మాట్లాడుతున్నారు. అంటే ఒకడు ఏదో చెబుతూ ఉంటే ఇంకొకడు వింటూ ఉన్నాడు. ఇదంతా నేను పాఠం చెబుతూ ఉండంగానే!! నేను చూసి, ఆ ఇద్దరిలో ఒకడ్ని నుంచోమని, "నీవు పాఠం వినటంలేదు మాట్లాడుతున్నావు." అని కోప్పడ్డాను. ఆ అబ్బాయి నేను మాట్లాడటం లేదండీ అని వినయంగానే అన్నాడు. "అయితే ఏం చేస్తున్నావు. పాఠం వినకుండా?" అన్నాను. వాడేదో చెప్పు

తుంటే వింటున్నా నన్నాడు. "ఇంకేం, ఏలాగయితేనేం పాఠం వినక పోవటానికి! మాట్లాడటం ఎంత తప్పో, మాట్లాడుతూ ఉంటే వినటం అంతే తప్పు" అని చెప్పాను. ఆకుర్రవాడి ధైర్యం చూడండి: "వినటం తప్పులేదండి. వినరాదు నెవ్వరు సెప్పిన అన్నాడూ" అంటూ ప్రారంభించాడు. క్లాసంతా నవ్వారు. ఇల్లాంటి చిక్కులు వస్తూ ఉంటవి.

అయితే ఇల్లాంటి చిక్కులు పెద్ద కష్టాలని నేను అనటం లేదు. అల్లాంటప్పుడు ఏదో నవ్వేసి తప్పించుకొని పాఠం చెప్పుకొని పోవచ్చు. కాని నిజమైన విద్యాబోధన అనేదే చాలా కష్టమైనపని. చెప్ప వలసిన విషయాలు తియ్యనిమాటలతో ఆకర్షకంగా చెప్పాలె. పాఠం వింటున్నప్పుడు విద్యార్థికి ఒక నాటక ప్రదర్శనం చూస్తున్నప్పుడు కలిగే ఆనందమే కలగాలె. ఇల్లాంటి ఆనందం కలుగజేయాలంటే, అధ్యాపకుడు కథలు చెప్పాలె. మధ్య మధ్య నవ్వించాలె. అయితే విద్యార్థుల మనస్సులు ఇల్లాంటివాని మీదనే లగ్నం కాకుండా అసలు విషయం వాళ్లు గ్రహించే లాగున చెయ్యాలె. ఇదంతా అంత సులువైన పని కాదు.

ఇల్లాగ ఎంతో శ్రమపడి చెప్పవలసిన విషయాన్ని చక్కగా ఆలోచించి కథలతో కలిపి ఆకర్షకంగా చెబుతూ ఉన్నా, ఒకప్పుడు కుర్రాళ్లు అమాయికంగా అయితేనేం అల్లరికి అయితేనేం అనే మాటలు సహించి ఊరుకోవాలె. ఇల్లాంటి సహన

శక్తి చాలా అవసరం. ఇల్లాంటి సహనశక్తియొక్క ఆవశ్యకతను
గూర్చి ఒక్క ముక్క చెప్పి ఈ ప్రసంగం ఆపేస్తాను. నేను
ఒకసారి పాఠం చెబుతున్నాను. నెపోలియన్ను గురించిన పాఠం
అది. నెపోలియన్‌యొక్క తూర్పు దిగ్విజయాలను గురించీ, ఆ
మహానాయుని అప్రతిమాన శౌర్యసంపత్తిని గురించీ, ఆయన
అఖండ విజయాలను గురించీ చెబుతూ ఉంటే నాకు ఒళ్ళు పులక
లెత్తింది. నా ధోరణి ఆవేశంతో, ఉద్రేకంతో, వెళ్లిపోతున్నది
మహాప్రవాహం లాగ.

ఉద్రేకంతో మాట్లాడుతూ ఉన్నప్పుడు, ఎప్పుడైనా, ఒక్క
మాట నత్తివస్తుంది నాకు.

ఆరోజున, ఒక్కమాట, ఒక్కటంటే ఒక్కటే, నత్తిగా
పలికాను. పలికి నాలో నేను సిగ్గుపడ్డాను. అయితే అది ఎ
వరూ గమనించినట్టులేదు.

పాఠం చెప్పటం అయిపోయిన తరువాత పుస్తకం తెరచి ఆవి
షయాన్ని చదవమన్నాను ఓ కుర్రవాణ్ణి. వాడు మామూలు
గానే ప్రారంభించాడు. రెండు వాక్యాలు చక్కగాచదివాడు.
మూడో వాక్యంలో నె నె నె నె న్నె పో పో పో
పొలియన్—యు, యు, యు, యూరప్‌లో, అ అ అ
అన్ని దేశాలను జ జ జ జ జయించాడు, అనినత్తితో చదివాడు.

ఒక్క మాట పొరపాటున నత్తిగా అన్న కారణాన వీడు
నన్ను ఇంతగా వెక్కిరిస్తున్నాడే అని వళ్ళు మండిపోయింది.

ఆపళంగా వాణ్ణి అమాంతంనమిలి మింగేద్దామన్నంత కోపం వచ్చింది. అనుభవం లేని మాస్టరు అయితే ఆరోజు ఆకుర్ర వాణ్ణి కొట్టనన్నా కొట్టేవాడు; లేకపోతే తాను రాజీనామా అయినా ఇచ్చేవాడు.

ఒక్క క్షణం అయినతరువాత నేను కోపం దిగమ్రింగుకొని మెల్లగా వాడితో ఏమిరా నన్నెక్కిరిస్తున్నావా? అన్నాను. వాడుముఖంవేలేసి వినయంగా మి మి మి మ్ముల్ని వె వె వె వెక్కి ర్ ర్ ర్ ర్ చిందాకా న న న న్నాకేం ఖ ఖ ఖర్మం అండీ న న న న్నాకు న న న నత్తి లే లే లే లేక పోతేగదా అన్నాడు. మొదట మరింత కోపంవచ్చింది. కాని దానితరు వాత విచారిస్తే, వాడికి నిజంగా నత్తివుందని, నన్ను వెక్కిరించడం కాదనీ తెలిసింది. వాణ్ణి ఆరోజున కొట్టినట్లయితే ఎంత అభాసు అయ్యేదో!

మాస్టరు అయినవాడికి ఎంత ఓపిక, కావాలో చూడండి. అమాయకుడై ప్రపంచం యెరగని కుర్రవాణ్ణి తీసుకొని, వాడికి విద్యగరపి, వివిధశాస్త్రాలలో అనుభవ సహితమైన జ్ఞానం ఇచ్చి వాడి మనస్సును వికసింపచేసి, వాడి శరీరానికి దార్ఢ్యం వాడిఆత్మకు సంస్కారం కలుగచేయాలె. ఈభారం అంతా, ఉపాధ్యాయుడిది.

౨

క్రొత్తగా మాష్టరీపని దొరకటంతోనే అతనికి ముందుగా తనభార్యకు చదువు చెప్పుకోవలెననీ, ఆవిడచేత ఇంగ్లీషు మాట్లాడించాలనీ బుద్ధిపుడుతుంది. ఊళ్ళోవాళ్ళ భార్యలందరికీ చెబుతూఉండగా నాస్వంత భార్యకే చెప్పుకోలేనా అనేధైర్యంతో ఒకఇంగ్లీషు పుస్తకం కొనుక్కొస్తాడు. అక్షరాలు వచ్చిందాకా బాగానే సాగుతుంది చదువు అంతే. మాటల్లోనో వాక్యాలు నేర్చుకొనే స్థితిలోనో ఆచదువుకు వెధవ ఆటంకాలు ఎన్నో వచ్చి, చప్పున ఆగిపోవటం సంభవిస్తూ ఉంటుంది. ఆవిడ ఆఇంగ్లీషు పుస్తకాన్ని చూరు రాచ్చిప్ప మీద మూత పెడుతుంది. దాంతోఆతని గుండె బేజారైపోయి, ఇక ఆచదువు కట్టిపెడతాడు. చదువు చెప్పాలని రాత్రిళ్ళు, ఆఅమ్మాయిని కూర్చోపెట్టుకొని పట్టుదలతో చదువు సాగించినా ఎన్నాళ్ళో సాగదు. క్రొత్తగా కాపరానికి వచ్చినఆపిల్లకు చెప్పటానికి పగలు ఆయనకు తీరదు! నిద్ర వేళ చదువు సాగదు!! కళ్ళుమూస్తూ, తెరుస్తూ చిటికెలేస్తూ ఉండంగానే మధ్య ఏదో ముఖ్యమైన విషయం జ్ఞాపకానికి వస్తుంది ఆ పిల్లకు. "ఈచదువుకేంగాని డీ, రేపు కార్తీకమాసానికి యుద్ధం ఆపేసి నవరసులు చౌకచేస్తారుటగా అంటుంది. ఏమిటి ఆమాటకు అర్థం? అంటే నవరసులు ప్రియంచేసి ఆడవాళ్ళను ఏడ్పించేటందుకే అసలు ఈయుద్ధం చేస్తూన్నట్టూ, కానేపుపడ్పించి,

చాల్లేవీళ్ళను ఏడ్పించటం అని స్త్రీలపై జాలికలచి యుద్ధం ఆపివే యటానికి ఎవరో నిశ్చయించినట్లూ !! ఇక చదువు సాగదు. ఆతరువాత నవరసులు చోకలయిందాకా చదువు ఆపేద్దామన్న నిశ్చయాని కొస్తారు అనూతిన వధూవరులు. అల్లాగాక పట్టుబట్టి చదువు సాగించినా, దానితరువాత ఒక నెలకైనా ఆ అమ్మాయికి కొంచెం వికారం ఏర్పడటం, అంతటితో చదువు పూర్తిగా ఆగిపోవటం తప్పదు.

మాష్టరు ఇట్లో బిడ్డలకు చదువుచెప్పాలని కూర్చున్నా ఇల్లాగే జరుగుతుంది. నేను ఒకసారి మా అమ్మాయికి లెక్కలు చెబుతున్నాను. ఒకడు ఒక పనిని మూడురోజులలో చేస్తాడు. ఆపనినే మరొకడు అయిదు రోజులలో చేస్తాడు. ఇద్దరూ కలిసి ఆపనిని ఎన్నిరోజులలో చేస్తారు? అని లెక్క. ఆలెక్క మా అమ్మాయి చెయ్యలేక పోయింది. నేను కొప్పడి తెలిసేటట్టు చెబుతున్నాను. వంటింటి గుమ్మంలో నుంచుని మా ఆవిడ వింటూ ఉన్నది ఈ గొడవ అంతానూ. పోనీలేకూతురు చదువుకోటం చూచి ఆనందిస్తున్నదీ అనుకొన్నాను. మా అమ్మాయి లెక్క చెయ్యలేకపోయే టప్పటికి దాన్నో చిన్న దెబ్బ కొట్టాను.

ఆవిడగారు గబగబా వచ్చి పిల్లను రెక్కుచ్చుకొని తన వెనక్కు లాక్కొని "ఏమిటండీ వెధవ లెక్కలు. దానికి చెప్పటం ఎందుకూ! బిడ్డను కొడుతున్నారు కూడానూ? కాకపోయినా

ఏం లెక్కలివి ? ఒకడు ఒక పనిని మూడు రోజుల్లో చక్కగా పూర్తిచేసే నేను కలిగి ఉంటే, అయిదు రోజులదాకా దేకే మరో వెధవను కూడా ఆ పనిలో ఇరికించటం ఏమంత తెలివైన పనండీ ?

ఆ ఒక్కడిచేతే చేయించుకోకూడదూ ? ఆ ఇద్దర్ని కలపటం ఎందుకండీ ? వాళ్ళిద్దరూ కలిస్తే నస్సంధాలుపోతారు గాని చస్తే ఆ పని పూర్తి అవుతుందంటూరా ? పిచ్చా ఏమన్నా మీాకూ ? ఇల్లాంటి లెక్కలు చెయ్యలేకపోతేనూ నా, పిల్లదాన్ని కొట్టబోకండి, అంటూ దాన్ని లాక్కుని వెళ్ళింది.

ఒకరోజున ఒక కుర్రవాడికి ఒక లెక్క ఇచ్చి చెయ్యమన్నాను. లెక్క ఏమిటంటే - ఒకడు గంటకు పదిమైళ్ళచొప్పున పద్దెనిమిది గంటలు పరుగెత్తితే ఎంత దూరం పోగలడూ అని. ఆ కుర్ర వాడు ఆ లెక్కచేయటం ప్రారంభించి ఒక్కక్షణం అయిన తరువాత వెర్రిచూపులుచూస్తూ ఆగిపోయినాడు. ఏంరా అబ్బాయి అల్లాచూస్తావెందుకు-లెక్కచేశావా ? ఎన్నిమైళ్ళు అన్నాను. ఏమిటండీ అని అడిగాడు ఆ కుర్రాడు. "ఏమిటండీ ఏమిటూ, నీ ముఖం! గంటకుపదిమైళ్ళ చొప్పున పద్దెనిమిది గంటల్లో ఎన్నిమైళ్లు పోతాడో కనుక్కో" అని కోప్పడ్డాను. "కనుక్కుంటూనండీ-చాలా దూరం పోతాడుగానీ, అసలు వాడు అల్లాగ పరుగెత్తితే, రెండు మూడుగంటలయ్యే సరికి గుండె పగిలి రపీమని చావడా" అని ఆలోచిస్తున్నానండీ అన్నాడు..

“చావడా, లెక్కల్లో మనుష్యులు చావరు. లెక్కప్రకారం పద్ధెనిమిది గంటలూ పరుగెత్తిగాని మరీ చావడు—ఇక లెక్క వెయ్యి” అని కోప్పడ్డాను.

ఇంకోచోట ఇల్లాగే లెక్కలు చెపుతూఉంటే, ఆ ఇంటి ఆవిడకు నా మీద కోపం వచ్చింది. ఆ లెక్క యిది ఒక తొట్టిఉంది. ఆ తొట్టికి ఒక రంధ్రం ఉంది. అందులో నుంచి గంటకు అయిదు గేలనుల నీరు కారిపోతుంది. గంటకు తొమ్మిది గేలనుల చొప్పున నీరును ఇచ్చే పంపు మూలంగా ఆ తొట్టి ఎంత కాలంలో నిండుతుంది? అదీ లెక్క. ఆపిల్లకు అర్థం కాకపోతే తెలిసేటట్లు చెపుతూన్నదంతా వింటూన్నది గామాలు— చటుక్కున వచ్చేసి “మాష్టారూ లెక్కలైతే నాటుకు కాస్త తెలివైనవి చెప్పకూడదుటండీ. ఇదేం లెక్కలండీ” అన్నది. ఏమిటండి - ఏమిటా? అన్నాను నేను. “ఏమిటేమిటి నాముఖం, నా మొగారానూ! ఇంతాకటినుండీ వింటూనే ఉన్నాను మీరు చెపుతున్నది. చిల్లితొట్టిలో నీరు పోస్తుంటే, ఒక చెంబు కారిపోయేవి కారిపోతుంటే, ఎన్ని గంటల్లో నిండుతుందీ అని కాదూ మీరు అడుగుతా? శుద్ధ తెలివి తక్కువగా ఉందండి. కోపమొస్తుందేమోగాని నేనంటే, ఆ చిల్లితొట్టికి కాస్త మాసీ వేసుకొని, ఆ పళంగా నీళ్ళోసుకుంటే వచ్చిన ఇబ్బంది ఏమిటి చెప్పండీ, ఈ లెక్క అంతా అనవసరంగదా” అన్నది.

ఆవిడగారు లోపలికి వెళ్ళిపోయిన తర్వాత ఆవిడగారి పెద్ద అమ్మాయి కామాక్షి, అంటూవున్నది—"అమ్మా ఏమిటే నువ్వు అల్లాగ అంటావు. అమ్ము పుస్తకంలో లెక్కసే ఆయన చెబుతున్నది. అవి పెద్దపెద్ద దొరలు వ్రాసిన పుస్తకాలు కూడాను.

అయితేమటుకు అదేమిటే తల్లీ, దొరలైతేమటుకు లోట్టికి చిల్లిఉంటే, కాస్త మాటేసుకుని ఎందుకోరే? ఏమిటే తల్లీ—అయినా ఈ దొరల గోల నాకేం తెలుస్తుంది తల్లీ—నేనేం చదువుకున్న దాన్నా ఏమన్నానా, అంటూ వెళ్ళి పోయింది వాళ్ళమ్మ.

మరోసారి నేను మా చిన్నవాడికి లెఖ్ఖలు చెబుతున్నాను. ఒరే బాబూ మనం ఉన్న ఇల్లు పదహారువేల రూపాయల ఖరీదు గలదిరా. దీన్ని ఒక లక్ష రూపాయల కమ్మేస్తే ఎంత లాభం వస్తుందిరా అని నోటిలెక్క అడిగాను. వాడు తెల్ల పోయి చూడటం మొదలు పెట్టాడు. ఏం, చెప్పవేంరా? అన్నాను. వాడు బిక్క ముఖంతో "అసలు ఈ యిల్లు మనది కాదుగా నాన్నా" అన్నాడు. మనది కానప్పుడు ఆ ఇల్లు అమ్మటం ఎల్లాగ అని వాడికి పెద్ద సందేహం కలిగింది. వాడి సందేహాన్ని గ్రహించి అవునులే. ఈ ఇల్లు మనదే అనుకో. అనుకొని, అమ్మితే ఎంత లాభం వస్తుందో చెప్పూ అన్నాను. వాడు బోలెడు లాభం వస్తుందిలే నాన్నా అని విసుక్కున్నాడు. ఇల్లు మనది కానప్పుడు ఎందుకీ ఆలోచన అంతా, అని వాడి

ఊహా అయి ఉంటుంది.

ఉపాధ్యాయుడు ఇంటికగ్గర పిల్లలకు చదువు చెప్పబోతే ఇల్లాంటి తమాషాలు జరుగుతూ ఉంటవి. అంతేకాని ఇవో ఆటంకాలు కానే కావు: ఉపాధ్యాయుడు తప్పకుండా తన పిల్లలకు చదువు చెప్పుకుంటాడు. ఆ కుటుంబం జ్ఞానసంపత్తి గలదై, డబ్బులేకపోయినా ఆనందంతో తొణికిసలాడుతూ ఉంటుంది.

ఇంతకూ చెప్పొచ్చే దేమంటే ఉపాధ్యాయుడి వృత్తిలో సుఖమూ ఉంది, దానిని మించిన కష్టమూ ఉంది—అన్ని వృత్తుల మాదిరే ఇది. అయినా మామీద ఇతరుల కందరి అనవసరంగా అసహనం ఏర్పడిపోయింది ! !
